

*Arbetet mot sexuella trakasserier fördjupas
Nyskriven opera väcker heta känslor
Lena Runges lyhörda känsla för klipp*

*Sara spelar
för de allra yngsta*

*Frankrike inför bonus
för jämställda team*

Det som sker mot en enskild medlem sker mot oss alla!

VARFÖR SKA NÅGON bo i Örebro?

Regionteatern i Örebro har varslat hälften av den konstnärliga ensemblen om uppsägning. Ledningen menar att anslagen urholkats under lång tid, samtidigt som lönerna räknats upp och teaterns uppdrag utvecklats. Samtidigt upplever vi från fackligt håll att arbetsgivarsidan generellt trycker på för ökad rörlighet. Arbetstidsavtal och tillsvidareanställningar utmanas för att uppnå ökad flexibilitet. Det gäller inte bara våra branscher utan är en utveckling på arbetsmarknaden i stort.

I ett samtal med en journalist om finansieringen av kulturlivet i regionerna kom vi in på varslat i Örebro, och jag fick jag den lite spetsiga frågan: "Men varför är det så viktigt att skådespelarna bor i Örebro?"

Hennes fråga var retorisk, men jag kände hur provocerad jag blev, jag svarade på reflex: "Varför ska någon bo i Örebro? Varför bor inte alla i Stockholm, Malmö eller Göteborg istället och åker till Örebro när de måste?"

VAD HAR KONSTEN FÖR ROLL i samhällsbygget? Vad betyder det för en stad att se sig själv skildrad på sin egen biograf eller teater, och hur tar samhället hand om sina konstnärer? Svensk kulturpolitik bygger på att du ska ha tillgång till konst och kultur oavsett var du bor i landet. Samtidigt konstaterar konstnärspolitiken att trygghetssystemen inte är anpassade för konstnärer, att lönerna är för låga och att anslagen till det fria kulturlivet såväl som till scenkonstinstitutionerna måste räknas upp.

Det är trist att alltid behöva säga att det måste till mer pengar, men det måste det. Som det är idag finansieras konst- och kulturlivet av oss yrkesutövande genom svaga anställningsförhållanden och undermåliga ersättningar. Vi måste ta vår plats och kräva vår rätt! Ingen kommer att bara ge oss bättre villkor - vi måste kämpa och argumentera för det. Varför ska inte konstnärer kunna bilda familj och rota sig utanför storstäderna? Varför ska inte konstnärer ha rätt till en vettig pension, eller ett banklån? Varför ska inte vi ha rätt till en trygg anställning och en rättvis lön? Varför ska inte vi kunna känna oss trygga på arbetsplatsen, förvissade om att alla trakasserier hanteras korrekt?

En absolut majoritet av medlemmarna i Teaterförbundet för scen och film är frilansare, vi är vana vid att röra oss in och ut ur olika projekt, men det tar på krafterna att alltid vara tacksam, tillgänglig och på topp. Jag förstår att vi inte kan bli tillsvidareanställda allihop, men det är inte hållbart att tvinga fler och fler av förbundets medlemmar till ett påtvingat frilansande utan att samtidigt kompensera med bättre ersättningar och trygghetssystem. Ibland hör medlemmar av sig och menar att förbundet bara kämpar för frilansarna. Ibland är det tvärtom. Sanningen är att vi alltid kämpar för alla medlemmar. Det som sker mot en enskild medlem sker mot oss alla.

MEN MITT I ALLT DETTA känner jag också en sån kraft inifrån förbundet. Förra helgen hade vi yrkesavdelningskonferens på Sästaholm med två otroligt inspirerande dagar med tips, diskussioner och idéer! Flera avdelningar talade om auditions – de måste bli fler och bättre. Vi talade om behovet av att tydliggöra makten och ansvaret inom vissa yrken kopplat till erfarenheterna av #metoo och behovet av en crash course för frilansare. Vi talade om behovet av kompetensutveckling för filmarbetare för att kunna möta efterfrågan på säkerhet och tryggare arbetsledning. Den fackliga gemenskapen är viktigare än någonsin för att svaret på frågan ska vara: "Vi bor i Örebro för att det är ett så vitalt kulturliv här!"

SIMON NORRTHON
ORDFÖRANDE

PÅ OMSLAGET: **SARA MYRBERG** I FÖRESTÄLLNINGEN **BO**
FOTO: **MARTIN SKOOG**

Scen & film – TEATERFÖRBUNDETS TIDNING

Utkommer med sju nummer per år och sänds utan särskild beställning kostnadsfritt till Teaterförbundets medlemmar.
Prenumerationspris: 350 kronor/år.

Ansvarig utgivare: **Mika Romanus**. Chefredaktör: **Magdalena Boman**.

Layout: **Magdalena Boman**.

Grafisk form: **Mu ab**

Återkommande medarbetare: **Gertrud Dahlberg, Ylva Lagercrantz Spindler, Gert Lundstedt**.

Redaktionskommitté: **Åse Axberg, Jörgen Bergmark, Måns Clausen, Eleonor Fahlén, Amy Fee, Bengt Fröderberg, Minna Krook, Julia Reinhard, Mika Romanus, Martyna Lisowska**.

scen & film gör fördjupande reportage och intervjuer med personer verksamma inom scen- och filmområdet. Tidningen bevakar aktuella frågor av facklig, konstnärlig, kultur- och arbetsmarknadspolitisk natur.

Postadress: Teaterförbundet, Box 127 10, 112 94 Stockholm.

e-post: magdalena@mboman.se, magdalena.boman@teaterforbundet.se

Besöksadress: Kaplansbacken 2A.

Telefon: 08-441 13 00. Fax: 08-653 95 07. Redaktion: 070-664 55 59.

Annonser: **SB-Media AB**, Alex Simonsson Tel: 08-545 160 63.

e-post: alex@sb-media.se

Tryck: **DanagårdLitho**, Ödeshög 2018.

Repro: **Cicero Tryck och media**.

ISSN 2001-5518

Scen & film är medlem i Sveriges Tidskrifter

Pdf på tidningen finns även på TFs hemsida: www.teaterforbundet.se

10

18

24

Innehåll nr 6-2018

4 MÅNADENS BILD

Lena Tholin, dekormålare på Östgötateatern.

7 ETT ÅR EFTER #METOO

Partemensamt råd arbetar vidare mot sexuella trakasserier.

9 PRODUCENTER UTBILDAS I FILMBRANSCHEN

Värdefull ledarutbildning i arbetsmiljö- och diskrimineringsfrågor.

10 INTERVJU: STEFAN HANSEN

Teaterproducent blir ny vd på Unga Klara.

12 BONUSYSTEM SKA MINSKA KÖNSDISKRIMINERING

Franska filmbranschen inför reformer för jämställdhet.

14 FRIDA MÅR BRA AV LITE BRITTISK HIERARKI

Filmfotografen Frida Wendel hemma efter att ha filmat *Brittannia*.

18 SARA GÖR TEATER FÖR BABYPUBLIK

Saras kunskap av att spela för de minsta sitter fysiskt i kroppen.

24 GENIALISKT ELLER SENSATIONALISTISKT?

Meningarna är delade om nyskrivna operan *Tristessa*.

28 UTBILDNINGAR I KOSTYM OCH SCENOGRAFI SLÅS IHOP

30 TEORI&PRAKTIK: LENA RUNGE HAR RÅKOLL

Lena Runge klipper för alla sinnen.

Nästa nummer kommer den 28 december

Presstopp den 7 december

10 Stefan Hansen. Foto: Michael Melanson.

18 Ur Teater Tres föreställning *Bo*.
Foto: Martin Skoog.

24 Ur föreställningen *Tristessa*, John Erik Eleby som Mother.
Foto: Elisabeth Toll.

30 Filmklippare Lena Runge, framför affischen till *The Wife*.
Foto: Magdalena Boman

Paletten – som måleri!

Namn: Lena Tholin.

Ålder: 59 år.

Yrke: Dekormålare på Östgötateatern.

Det bästa med ditt yrke: Att det är så varierande. Jag träffar hela tiden nya människor och jobbar i en verkstad med

mycket trevliga arbetskamrater.

Aktuell med: Gör dekor till musikalen *Rocky horror show* som har premiär i februari. Jag arbetar också med dekor till Ung scen/öst.

Kulturupplevelse som inspirerar: Jag inspireras av gammeldags hederligt måleri. Nu längtar jag efter att se Ivan Aguéli på Thielska galleriet.

EN FÖRGÅNGLIG BILD PÅ PALETTEN. Vad blev det egentligen? Kanske en höstfärgsexplosion under en dramatisk himmel? Ett plötsligt uppstående måleri.

– För en gång skull tog jag en bild på min palett efter att jag målat dekoren till musikalen *La Cage aux Folles* som sattes upp på Östgötateatern 2016-2017. Ibland blir paletten finare än själva målningen. Men den målningen försvinner ju ögonblickligen, så fort jag gör ett nytt jobb, säger dekormålaren Lena Tholin.

Paletten är ett viktigt redskap för dekormålaren, den representerar det traditionsburna yrkeskunnandet på teatern som funnits i århundranden.

– Vi bryter och blandar alla färger själva, det är sådant som vi dekormålare är bra på. Det handlar ju om att färgmässigt komma så nära scenografens skiss som möjligt och att förhöja den, eftersom själva dekoren blir 25 gånger större.

Det var när Lena och en kollega målade bakgrunden till en restaurangscen i musikalen som bilden uppstod.

– Jag tycker om att moddlaren ligger övermålad på paletten, jag såg den inte först.

MAGDALENA BOMAN

Markus Gärder

"Vi måste vara aktiva och driva #metoo vidare"

Fyra av Teaterförbundets yrkesavdelningar ordnade ett gemensamt möte med föreningen Huskura. Målet var att få verktyg att agera inför sexuella trakasserier.

I KANTAR SIFO:S undersökning pekades ljus-, ljud- och maskavdelningen, samt sångarna, dansarna och skådespelarna ut som särskilt utsatta grupper.

– Arbetsgivarna äger frågan om sexuella trakasserier, men ska en rejäl förändring ske på våra arbetsplatser måste alla arbetstagare driva frågan, säger initiativtagaren till mötet, Henrik Borg Westerberg, ordförande för ljus-, ljud- och maskavdelningen.

Så hur skapar vi då förändringar i vår vardag, inte på en policynivå, utan utifrån att det ska vara okej att säga ifrån och för att vi ska kunna ha respektfulla samtal?

Det beslutade sig dansarna, teknikerna, regissörerna och ljus-, ljud- och maskavdelningen att gräva djupare i.

– I alla diskussioner runt #metoo fastnar jag för samma sak. För att skapa förändring behöver vi tydliggöra den så kallade våldspyramiden, en modell som lätt kan överföras till frågan om sexuella trakasserier. I toppen sker våldet, längst ner så skojar du och pratar om våldsamheter och sexism på ett skämtsamt sätt. Ger du en ursäkt och säger, att han bara skojar, han menade inte vad han gjorde, så möjliggör du att ett enkelt övertramp övergår till grov våld.

Huskura är en ideell förening med mål att förebygga och förhindra våld i nära relationer genom att ge grannar verktyg att agera. Men de ger även föreläsningar bland annat på temat normer, könsroller, våld och kopplingarna däremellan.

– Det handlar om att gemensamt och själv säga ifrån, ställa frågan eller uppmärksamma ett beteende som inte är förenligt med en arbetsplats, fri från dis-

kriminering, övergrepp, våld, hot, kränkningar och trakasserier, säger Henrik Borg Westerberg.

Grundarna av Huskura har bland annat arbetat med fackföreningen Byggnads, där har de fokuserat på säkerhetsfrågor och machokultur. De har även jobbat med fotbollsföreningar i syfte att komma åt hur spelare behandlar varandra på och vid sidan av planen, och hur synen på homosexualitet betraktas inom klubbarna.

– Teater- och filmbranschen må vara ytterligheter av samhället i övrigt. Filmindustrin reproducerar stereotypa bilder av män, vi måste ha i huvudet vilka det är som frontar våra största actionfilmer. Det spelar roll att alltifrån producenter till regissörer utnyttjar sin position för att få ligga och att de fortsätter att få jobb. Det spelar roll för vilka beteenden vi okej, det signalerar något till andra män, säger Peter Svensson, en av grundarna av Huskura.

MAGDALENA BOMAN

Regissören – en informell ledare med visst ansvar

Svenska regissörsföreningen hoppas att tillsammans med skådespelaravdelningen ordna både workshop och en seminariedel kring intimregi vid nästa scenkonstbiennal. De arbetar även för få till strukturella förändringar för scenkonstregissörer på främst institutioner, samt för också samtal med Teateralliansen om samarbete runt arbetsmiljöarbete i kölvattnet av #metoo.

BAROMETERN

Ett år efter #metoo, har en förändring skett?

"Ja, jag tycker att tonen är en annan, men vi är inte helt hemma än"

Lillie Aleksandrov, skriptist:

– Ja, det tycker jag nog. Folk tänker mer på vad de säger och hur de beter sig. Producenter är tydligare med vad som gäller. Jag har haft turen och inte jobbat på de produktioner som varit värst utsatta. Men jag upplever att tonen är en annan. Jag är visserligen etablerad och började jobba sent i livet i branschen, och det är svårare att säga ifrån när man är yngre, men jag hoppas att rädslan har luckrats upp lite. Något bra har satt igång, fast det är klart, vi är inte helt hemma än.

"Ja, jag upplever större medvetenhet och ett större mod"

Linda Olsson, musikalartist:

– Ja, det tycker jag. Medvetande, mod och styrka har ökat både bland manliga och kvinnliga kollegor. Det pratas om det på ett annat sätt idag. Det är inte tabubelagt på samma sätt som tidigare. Och det systemskap som växte fram under #tystnadtagning finns kvar. Det är häftigt. Jag har inte upplevt någon metoo-situation under det här året. Om en sådan situation skulle uppstå tror jag inte längre att den skulle förbigås med tystnad. Men det är klart, vi måste fortsätta jobba med strukturerna. Vi är ju fysiska i vårt jobb, har en jargong mellan kollegor, och det kräver ömsesidighet.

"Det finns en större försiktighet vad gäller sexuella trakasserier"

Jenni Aho, teatertekniker:

– Vet inte, tror det finns en större förståelse för frågan, samt en större öppenhet och försiktighet vad gäller sexuella trakasserier. Jag har bytt arbetsplats under året och Riksteatern har ett bra förbyggande arbete, jämfört med mina tidigare arbetsplats. Däremot kommer det ta lång tid innan teknikerns sida blir jämställd. Det finns väldigt få kvinnor här, till skillnad från Dramaten och Stadsteatern.

Fråga i förra numret:

Är du förvånad över valutgången?

Ja 21 %

Nej 79 %

Hur tycker du?

Ett år efter #metoo, har det skett någon förändring?

Svara **Ja** eller **Nej** på:
www.teaterforbundet.se

Nya tag mot sexuella trakasserier

Ett år efter #metoo fördjupas arbetet mot sexuella trakasserier. Frågan ska hållas aktiv och lyftas till en ny nivå på institutionsteatrarna. Ett gemensamt råd utgör navet för det fortsatta arbetet.

NÄR KOMMISSIONENS RAPPORT presenterades i våras, pekades det partsgemensamma rådet ut som en viktig aktör. Nu har rådet, som består av fyra förtroendevalda från Teaterförbundet för scen och film och fyra från arbetsgivarorganisationen Svensk scenkonst, fått en ny arbetsordning. Nyligen beviljade Kulturrådet ekonomiskt stöd så att en projektledare, ska arbeta tillsammans med rådet, kan anställas för att genomföra en förstudie för det fortsatta arbetet.

– Syftet är att fånga upp förslag från arbetsplatserna. Projektledaren ska även arbeta med att ”förverkliga” dessa idéer, säger Josefin Lundmark, ombudsman på Teaterförbundet för scen och film.

Det partsgemensamma rådet ska sedan fatta beslut om vilka projekt som ska genomföras, och sätta en struktur för det praktiska arbetet.

– Det ska bli väldigt roligt att samla tips, metoder och tankar från branschen och på så sätt hålla igång arbetet, säger Lisa Lindén, genusvetare och dramaturg och en av de förtroendevalda i rådet från förbundets sida.

Att rådet är partsgemensamt är en grundförutsättning, menar

Lisa Lindén, för att kunna åstadkomma förändringar på arbetsplatserna.

– Vi är peppade inför vår nya uppgift. Nu kan vi sätta oss in i frågorna, faktum är att det finns mycket forskning som kan appliceras på vår bransch. Hur sedan allt kommer att utformas är inte klart ännu, men vi har pratat om både utbildningar och workshops, säger Lisa Lindén.

Utöver detta har ett studiematerial arbetats fram som ska användas tillsammans med kommissionens rapport. Det är ett studiehäfte med diskussionsfrågor, som är tänkt att användas på lokal nivå. Tanken är få igång lokala samtal, att det som tas upp i rapporten också ska kunna analyseras och diskuteras konkret utifrån varje enskild arbetsplats.

Den 8 november, ett år efter #metoo, ordnade Teaterförbundet och Svensk scenkonst en temaeftermiddag på Kulturhuset med bland andra Anna Wahl, professor i genus, samt några teatrar för att tala om förändringsarbete i praktiken och vad som hänt det senaste året.

MAGDALENA BOMAN

#tystdansa arkiveras

#tystdansa överlämnar metoo-berättelser till Dansmuseet. Nu ska 100 vittnesmål arkiveras.

– Materialet bevaras inför framtiden och tillgängliggörs för forskning, säger Eva-Sofi Ernstell, chef på Dansmuseet.

DANSMUSEET KOMMER ATT arkivera vittnesmålen i sitt bankvalv och namnen kommer att anonymiseras.

– Vi ska kategorisera berättelserna. Om ett namn förekommer flera gånger på en förövare, syns det med kodning, fortsätter Eva-Sofi Ernstell.

I samband med överlämnandet av berättelserna ordnades ett samtal med #tystdansa om uppropet och vad som har hänt sedan hösten 2017.

– Allt det här materialet är godkänt av dem som överlämnat berättelserna, säger Ingrid Mugalu, en av flera som administrerade gruppen #tystdansa i sociala medier.

De som administrerade gruppen fick

olika roller. De fick agera exempelvis som psykologer, kompisar och ordnade hemliga möten. Viljan av att berätta spreds över genrer och många upplevde det som en stor lättnad att slippa känna sig ensam.

– Men jag var inte beredd på brutaliteterna, alla mörka berättelser. Folk kräcktes ur sig sorg, ilska, besvikelse, men också kraft! säger Ingrid Mugalu.

#tystdansa bjöd in till ett öppet möte och skrev ett manifest.

– Det blev tydligt att olika genrer hade olika behov. De stora husen kallade till krismöten. Men vi som varken hade hus eller scener, inga chefer eller policies, vi var helt enkelt tvungna att arbeta på ett annat sätt.

Det handlar om att hitta allmänna för-

hållningssätt och jobba långsiktigt, påpekade Bianca Traum som satt i panelen under samtalet.

Locket är öppet nu, påpekade Anna Näsström också hon i panelen. Sexuella trakasserier rymmer många lager och innehåller långsamma processer. Vi har alla ansvar för vår framtid. Något som danschefen Mia Larsson, sittandes i publiken, kommenterade.

– Många förstår att det här är ett arbete som inte förändras av sig själv. Alla måste stå på sig och reagera när vi ser trakasserier. Det är viktigt för dansare att ha en röst, för dans är en tyst kunskap. Nu har vi en röst, sa hon.

MAGDALENA BOMAN

Magdalena Boman

Nasim Meki, Paloma Madrid, Bianca Traum, Anna Näsström och Ingrid Mugalu med berättelserna.

Ett år efter #metoo

Så jobbar våra grannländer

Vad har egentligen förändrats inom film- och scenkonstområdet i våra grannländer sedan metoo startade? Scen och film har gjort nedslag i Finland, Danmark och Norge.

DET BÖRJADE TRÖGT i Finland. Men när Kira-Emmi Pohtokari, en av de aktiva skådespelarna bakom uppropet #bakomkulisserna, nyligen intervjuades konstaterar hon att det faktiskt har skett en stor attitydförändring inom såväl film- som teaterbranschen. Det framkom i Svenska Yle. I dag är det lättare att diskutera sexuella trakasserier, tycker hon. En orsak till att det var svårare innan metoo, tror Kira-Emmi Pohtokari beror på myten om den starka, finska kvinnan. Att de ska klara av att hantera svåra upplevelser själva, annars anses de vara svaga.

Liksom svenska Teaterförbundet har Finska skådespelarförbundet idag omfattande information om sexuella trakasserier på sin hemsida. Där finns riktlinjer om vad du gör om du har fallit offer och en kampanj där alla arbetsgivare inom branschen uppmanas att aktivt arbeta för en jämställd arbetsmiljö, fri från sexuella trakasserier.

I Danmark började #metoo i filmvärlden, med anklagelserna mot Zentropas producent Peter Aalbæk. Det är också inom filmbranschen som den har rört sig mest under det gångna året.

Men det dröjde innan debatten om sexuella trakasserier tog riktig fart även i Danmark. Henriette Laursen, chef för danska Kvinno, framhåller i en artikel i Berlingske tidende hur den danska självbilden är en grundläggande orsak till detta. Hon menar att danskarna själva tycker att de lever i ett jämställt land. En bild som ruckades rejält med #metoo.

EN AKTUELL ÅTGÄRD som Dansk Skuespillerforbund har vidtagit är undersökningen *Metoo – Et år efter* där man har låtit medlemmarna svara på frågor om sexuella trakasserier på arbetsplatsen efter det att metoo drog igång, bland annat om debatten kring metoo har förbättrat kulturen på arbetsplatsen (här svarar bara 13

procent ja medan 38 procent svarar ”i någon grad”).

I NORGE HAR EN arbetsgrupp med representanter inom såväl scenkonst som film- och tv-branschen tillsammans arbetat fram etiska riktlinjer för att bekämpa sexuella trakasserier. Målet är att skapa trygga arbetsplatser där man aldrig ska vara rädd för att rapportera incidenter. Bland annat nämns hur man inte ska missbruka status och makt över andra.

Något som nämns i såväl artiklar om metoo som hos fackförbunden i respektive land, är hur osäkra anställningsförhållanden (pjas- och korttidskontrakt) – samt det faktum att man inom film och scenkonst jobbar nära och fysiskt med varandra – bidrar till risken för sexuella trakasserier. Därför krävs tydliga dokument om nolltolerans, vilket nu också finns på de flesta arbetsplatser.

YLVALAGERCRANTZ SPINDLER

HALLÅ DÄR...

Utskotten får större inflytande framöver

Hallå där Christer Nylander (L), ny ordförande i riksdagens kulturutskott.

Du har tidigare varit vice ordförande. Vad skillnaden i ditt arbete framöver?

– Som ordförande är det mitt uppdrag att hålla ihop arbetet i utskottet och sätta agendan. Sannolikt kommer vi att få en regering med osäkert parlamentariskt stöd under kommande mandatperiod och mycket makt kommer därför att flyttas från regering till riksdag. Vi som sitter i utskotten kommer därmed att få ett ökat inflytande över olika politiska beslut.

Du tar över efter moderaten Olof Lavesson.

Hur kommer Teaterförbundets medlemmar märka att du nu har posten?

– Kulturpolitiken är grunden för hela samhällsdebatten och kommer att bli allt hetare framöver. För mig är frågan om långsiktig bildning, där vi lär oss grunderna för vad det är att vara människa, den viktigaste och mest fundamentala frågan i samhällsutvecklingen. Det blir en motvikt till populism och ytlighet som breder ut sig. Därför är det väsentligt att slå vakt om den konstnärliga friheten. Jag tror även att mediepolitiken kommer bli central framöver.

Hur ser ditt eget kulturintresse ut?

– Det är ganska brett. Jag är litteraturvetare och en läsande människa. Men jag

ser också mycket film och går på teater. Senast såg jag *Ett dockhem 2* på Kulturhuset Stadsteatern i Stockholm. Jag är mycket förtjust i Ibsen. Han var radikal och tog upp svåra frågor som jämställdhet och sociala frågor som fortfarande påverkar samhällsdebatten. Ibsen känns alltid lika aktuell. Dessutom skildrar han centralt mänskliga och existentiella dilemman, till exempel livslögner och frihet.

Vilken fråga ska du ta itu med närmast?

– Villkoren för public service och dess ställning. Men eftersom vi för närvarande inte har en fungerande regering har vi inte så många aktuella frågor.

GERTRUD DAHLBERG

Uppskattad utbildning för producenter inom film och tv

I höst har flera kurser kring sexuella trakasserier ordnats inom film och tv. Både arbetstagare och arbetsgivare har genomgått utbildningar.

Tomas Öneberg/5vd

Manifestation av #tystnadtagning under Guldbaggegalan.

FLER PÅ FILMSIDAN än på scensidan har utsatts för sexuella trakasserier under de senaste tolv månaderna. Det visar enkätundersökningen som Kantar SIFO gjorde. Stjärnstatusen inom filmvärlden, osäkra anställningsförhållanden är några av orsakerna till att siffrorna blev högre inom film- och tv-världen.

– Ytterligare ett skäl till att det ser ut som det gör är ju att inte alla bolag genomför produktioner kontinuerligt. De vet inte hur de ska bygga upp sitt arbete med rutiner kring de här frågorna, säger Eleonor Fahlén, regionalt skyddsombud på Teaterförbundet för scen och film.

Direkt efter #metoo tog Teaterförbundet fram en checklista mot sexuella trakasserier tillsammans med Medieföretagen. Den ligger nu under Prevents hemsida och kan ligga till grund för hur en policy ska utarbetas. Flera yrkesavdelningar har tagit egna initiativ för att motverka sexuella trakasserier. Utöver detta har förbundet centralt initierat utbildningsdagar både internt och externt, senast i oktober hölls en kurs runt sexuella trakasserier hos Film Capital Stockholm.

– Kursen vände sig till teammedarbetare och primärt till dem som inte har en arbetsgivarroll. Men även FAD-funktioner och andra fanns med. Vi hade samma upplägg där som när vi medverkar på Green Card-utbildningarna, berättar Eleonor Fahlén, regionalt skyddsombud på Teaterförbundet för scen och film.

Upplägget innebär en timmes föreläsning om arbetsmiljölagstiftning och diskrimineringsfrågor, med speciellt fokus på de paragrafer som handlar om kränkande särbehandling.

– Det är viktigt att alla arbetstagare vet vad sexuella trakasserier är för något och att var och en får en bild av vad en bör tänka på kring riskbedömningar och annat, fortsätter Eleonor Fahlén.

SVENSKA FILMINSTITUTET, SFI har ordnat tre så kallade Green Card-kurser för vd:ar på produktionsbolag under hösten där förbundet medverkat.

– Kursen är riktad till vd:ar eller ansvarig producent. Trots att det funnits ett uttalat krav från oss att de måste genomgå utbildningen för att få produktionsstöd, något som väckt indignation, så har kursen varit uppskattad. Det här är värdefull kunskap för ledare, säger Kristina Colliander, chef för produktionsavdelningen.

Green Card-utbildningen omfattar arbetsmiljö- och diskrimineringslagstiftning som förbundet håller i. Utöver det föreläser Anna Wahl, professor i genus och vicerektor vid KTH i Stockholm, om erfarenheter i olika branscher. Dessutom medverkar en terapeut så att deltagarna kan få professionell handledning medan de diskuterar olika case.

– Medvetenheten har ökat markant under det här året och engagemanget är stort. Oavsett krav eller inte, finns det mycket kvar att göra. Personligen tänker jag att regissören, som ju är en informell ledare, borde få tillgång till utbildning, säger Kristina Colliander.

MED STÖD FRÅN ALMEGA och SFI har även Film och tv-producenterna genomfört utbildningar för sina medlemmar. De har ordnat två endagarsutbildningar under 2018, en i april och en i september.

– En tredje hålls i februari. Verksamheten är pågående och utbildningen kommer att erbjudas kontinuerligt så länge det finns ett behov i branschen, säger Lisa Rosengren på Film och tv-producenterna.

Hittills har ett 80-tal person genomgått utbildningarna hos Film och tv-producenterna och runt 45 personer har gått Green Card-kursen.

– Det finns ett stort behov av att dela erfarenheter. Vi utgår från verkliga case från både deltagarna och från de intervjuer vi gjort och har förvandlat dessa till ett kursmaterial. Det är viktigt att diskutera vad man kan göra i vissa situationer som inte är så enkla att ta ställning till. Vi ordnar grupparbeten, diskuterar konflikthantering och förändringsarbete med hjälp av en psykolog, fortsätter Lisa.

Film och tv-producenternas heldag är upplagd på ett snarlikt sätt som Green Card-utbildningen.

– Representanter från #tystnadtagning inleder dagen, därefter presenteras siffror som Teaterförbundet tagit fram. Kurserna är väldigt uppskattade, vi har väntelista på sådana som vill genomgå utbildningen, säger Lisa Rosengren.

Den 9 november arrangerade Teaterförbundet tillsammans med Film och tv-producenterna, SF Studios, #Tystnadtagning och Svenska Filminstitutet ett seminarium på biografen Grand ett år efter att #tystnadtagning lanserades.

Samtal pågår även kontinuerligt mellan Film och tv-producenterna och Medieföretagen för att rapportera hur arbetet fortskrider.

"Unga Klara ska vara en motkraft till effektivitet"

Unga Klara har inte bara en vd som troligtvis är Teatersveriges yngsta. 30-åriga Stefan Hansen är också en eftertraktad scenkonstproducent med en imponerande meritlista i bagaget.

EN NY VD VILL OFTA visa sig handlingskraftig, sätta spår i verksamheten genom att fatta många och snabba beslut – för att sedan ge sig av lika fort som hen kom. Men inte Stefan Hansen.

Han talar istället sig varm för långsamma processer. Så har han också tid på sig. Med sina nyss fyllda 30 år är han förmodligen en av Teatersveriges yngsta vd:ar. Trots det har han redan en meritlista som kan göra en 50-åring avundsjuk: jobb på ett kulturhus i Paris, vikarierande kulturråd i Washington och nu senast, projektledare på Göteborgsoperan.

Vd-posten på Unga Klara tillträdde han den 1 oktober. Därmed hamnade han i dubbel bemärkelse på en byggarbetsplats. Dels i ett Kulturhuset Stadsteatern på väg att evakueras för den 18 månader långa renoveringen. Dels mitt i uppbyggnaden av Unga Klara som Sveriges första nationalscen för barn och unga.

– Vem är Unga Klara? Vem är vi till för? Vem ska vi lära oss av? Jag hamnade mitt i ett nytt identitetsbygge! utbrister han när vi träffas i den trånga kontorslokalen.

Planen är att ha kvar den administrativa basen i Stockholm (som under ombyggnaden flyttar till Folkets hus i Bagarmossen) för att sedan vara konstnärligt verksamma i hela Sverige. Under 2019 hoppas Unga Klara kunna besöka tio geografiskt utspridda orter i landet och stanna på varje plats i en hel vecka, med ett paket om fyra befintliga uppsättningar i bagaget, men också med lokala samarbeten.

Stefan Hansen talar sig varm för det goda samtalet och att inte hasta utan sätta kvalitet före kvantitet.

– Det finns inget syfte med att hinna besöka så många orter som möjligt på ett år. Det är bättre för ett ömsesidigt utbyte att vara på färre platser en längre tid. Så blir vi angelägna och inte bara några stockholmare som kommer i tre timmar, spelar och sen åker hem igen.

Han påpekar att Unga Klara ska vara en motkraft till effektivitet.

– Det står också i vårt uppdrag att vi ska vara en mötesplats för samtal. Och samtal, tankar, scenkonst och konstnärlig utveckling tar tid.

Samma dag som vi ses sänder Sveriges Radio ett inslag om att det blir allt färre fasta tjänster i teaterbranschen.

Även här vill Stefan Hansen och de konstnärliga ledarna, Gustav Deinoff och Farnaz Arbabi, jobba motvalls. De vill långsiktigt satsa på den ensemble som Unga Klara hade på Suzanne Ostens tid. Första steget blir att redan nästa år erbjuda nio personer årskontrakt.

En satsning på långa kontrakt var också receptet till framgång under hans år som verksamhetsledare på Teater Sagohuset i Lund.

Med en kontinuitet i den konstnärliga personalen kunde teatern fördubbla sina produktioner – och publiken strömmade till.

– Korta kontrakt gynnar ingen, vare sig den konstnärliga verksamheten, publiken eller ekonomin. De är också urusla ur ett fackligt perspektiv. Du hinner inte bygga upp något på bara tre månader.

Nej, Stefan Hansen är ingen snabbmats-vd. Han talar eftertänksamt och väger varje ord på guldväg, alltmedan han rättar till manschetterna på sin oklanderligt välstrukna skjorta.

Fort har däremot hans karriär gått. Parallellt med jobbet på Teater Sagohuset gick han utbildningen som scenkonstproducent på StDH, Stockholms dramatiska högskola, bara 25 år gammal.

Sedan dess har alltså det ena efter det andra prestigefyllda jobbet ersatt varandra.

Är du ett underbarn?

– Nej, det tror jag inte. Men en styrka jag har är att jag vet vart ett "jag" eller ett "vi" ska. Jag tycker också att resan dit är väldigt lustfylld, jag tänker på alla människor, platser och möten jag har erfaren under mina olika arbeten.

Går det att kombinera scenkonstproducenten Stefan med vd:n Stefan?

– Ja, det tycker jag. Hur möjliggör jag de bästa förutsättningarna för dem som arbetar på teatern, så att vi kan uppnå den konstnärliga visionen? Vi ska hit. Vi har de här resurserna ... Det är samma fokus i båda rollerna!

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Stefan Hansen

Född: 1988.

Utbildning: Scenkonstproducent på Stockholms dramatiska högskola.

Jobb i urval: Verksamhetsledare på Teater Sagohuset, assistent på kulturhuset Mains d'Œuvres i Paris, vikarierande kulturråd i Washington, projektledare på Göteborgsoperan. Stefan har även varit fackligt aktiv och suttit med i avdelningen 112 styrelse.

Upptäckte teatern: Genom en av skoluppsättning av *Rent*: "Jag vet att jag tänkte att det här måste jag jobba med. Vi var unga människor som lyckades förmedla en berättelse, som drabbade andra. Den var helt avgörande för mig."

Drömde först om att bli: Jurist eller präst.

Pjäser: Skrev för amatörteatergruppen Asyl, starkt inspirerad av såväl Sartre som Norén: "Jag tror att jag skickade in pjäserna till Malmö stadsteater. När de inte ville sätta upp dem gjorde jag det själv. Det var så jag blev producent!"

Michael Melanson

Stefan Hansen växte upp i vad han själv definierar som arbetarklass, med en mamma som jobbade som undersköterska och en pappa som var tullare. Själv blev han den första i familjen att ta en högskoleexamen.

Frankrike inför reformer för jämställdhet

Jämställda filmteam i Frankrike får mer pengar för sina produktioner. Ett bonussystem ska minska könsdiskrimineringen.

- Det här kan leda till en verklig förändring, säger Bérénice Vincent, säljagent och feminist.

Bérénice Vincent.

FILMBRANSCHEN I FRANKRIKE är påtagligt mansdominerad. 80 procent av de offentliga filmstöden går till manliga regissörer. De har dessutom betydligt generösare budgetar per film, och högre löner än sina kvinnliga kollegor.

Men nu lovar kulturdepartementet flera reformer för att öka jämvikten mellan könen.

Den största nyheten är att jämställda filmteam får en bonus på 15 procent. Det betyder att det ska finnas lika många kvinnor som män fördelade på åtta chefposter under en filmproduktion. Systemet ska införas på försök under nästa år.

– Bonussystemet är mer uppmuntrande och stimulerar till mer mångfald, än ett kvoteringsystem, säger Bérénice Vincent,

som är säljagent och direktör hos Totem.

För några år sedan bildade hon och två kollegor föreningen *Le deuxième regard* (det andra sättet att se), inspirerade av Laura Mulveys uttryck ”den manliga blicken”.

Föreningen driver jämställdhetsfrågan inom filmbranschen, och stod i våras bland annat bakom ett öppet brev där filmare och skådespelerskor krävde konkreta och snabbverkande åtgärder mot könsdiskriminering.

BONUSSYSTEMET ÄR ETT direkt svar på vårens upprop.

Det presenterades nyligen av den förra kulturministern, Françoise Nyssen, som sedan dess har ersatts av Franck Riester.

Men Bérénice Vincent är övertygad om

att ministerbytet inte stoppar förändringarna.

Reformpaketet innehåller alltså flera förändringar. Filmarna måste till exempel presentera statistik över könsfördelning och löner, när de ansöker om filmstöd. Branschen ska upprätta nya etiska regler. Fler gamla filmer gjorda av kvinnliga regissörer ska restaureras. Lärarna i grundskolan ska också få nya verktyg för att arbeta kring könsstereotyper inom filmens värld.

– Det räcker inte att vi är medvetna om problemet. Vi behöver konkreta incitament. Det här kan leda till en verklig förändring, säger Bérénice Vincent.

ANNA TRENNING-HIMMELSBACH

Lönelyft efter filmstrejk i Norge

Anständiga löner. Det var norska filmförbundets grundläggande krav när avdelningen tv-drama gick ut i strejk i början av september. Strejken innebar att flera krav uppfyllades.

NÄR FÖRHANDLINGARNA MED arbetsgivarparten, Virke producentforeningen, strandade, uttalade Teaterförbundet för scen och film sitt stöd för kollegorna i grannlandet. Det gällde framför allt den ekonomiska ersättning som länge har legat långt under minimilönerna för motsvarande arbeten inom långfilmen.

– Att strejka är inget som man lättvindigt tar till. När det sker är det skarpt läge vilket det var för våra norska kollegor. Då gäller solidaritet, kommenterar filmre-

gissören och tillika förste vice ordförande på Teaterförbundet, Christina Olofson, det svenska stödet och tillägger att många inom den svenska filmbranschen dessutom ofta medverkar på olika sätt i norska inspelningar.

EFTER 24 DAGAR avblåstes strejken, med norska filmförbundet som vinnare. Bland annat fick man igenom krav som att ”Ingen ska behöva gå ner i lön” och ”Ett betydande lönelift för assistenter”.

– Resultatet av strejken infriar till stor del de krav som Norsk Filmforbund drev, vilket är glädjande, kommenterar Christina Olofson utgången.

Norska filmförbundet skriver nu på sin hemsida och tackar för det externa stöd de fått av bland andra Teaterförbundet.

Läs mer på Norsk Filmförbunds hemsida: filmforbundet.se

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Konkreta förslag efterlyses för att förbättra konstnärers villkor

Ett ambitiöst arbete. Men konkreta förslag på hur de viktigaste utmaningarna för dagens konstnärer och kulturarbetare ska lösas saknas. Så kommenterar Teaterförbundet den konstnärspolitiska utredning som presenterades i våras.

HUR SKA SVERIGES konstnärer kunna leva på sitt arbete? Är kulturpolitiken verkligen i fas med vår digitala samtid? Och hur ska ett levande kulturliv kunna upprätthållas i hela Sverige?

Det är några av många frågor som ställs i den konstnärspolitiska utredningen *Konstnär – oavsett villkor?*.

Teaterförbundet välkomnar utredningen och att områden som socialförsäkringssystemen blir genomlysta, men saknar samtidigt konkreta förslag på de utmaningar och problem som redovisas.

– Kartläggningen är i många delar bra, men förslagen är spretiga och ger inte svar på de problem som lyfts fram. Flera om-

råden är också otillräckligt beskrivna, till exempel upphovsrätten. Där hade det behövts ett fördjupat resonemang, säger Teaterförbundets förbundsdirektör Mika Romanus.

Hon tycker också att ett alltför stort fokus har lagts på de konstnärer som jobbar enskilt, exempelvis bildkonstnärer.

– Utredningen fokuserar mindre på dem som jobbar i ett kollektiv, vilket ju är vanligt inom de områden som våra medlemmar jobbar i, det vill säga film och scenkonst.

Teaterförbundet saknar också till stora delar filmområdet och dess specifika, kulturpolitiska förutsättningar.

En annan kritik som framförs är att de 225 miljoner kronor som utredningen föreslår ska tillföras konstnärspolitikens område ska tas från den befintliga kulturbudgeten, och att det inte är nya pengar.

När det gäller satsningen på en digital strategi så hoppas Teaterförbundet att medel inte bara går till myndighetsuppdrag, utan också till konkreta ersättningar till konstnärerna. Vidare att man tar den nya internationella marknad som uppstår med digitaliseringen i beaktande.

Hela remissvaret och den konstnärspolitiska utredningen går att läsa på Teaterförbundets hemsida

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Begär omprövning om du fått fel ersättning

Nya rutiner gjorde att många arbetslösa förlorade sin a-kassa. Men efter protester har a-kassan återgått till det gamla systemet. Har du inte fått rätt ersättning kan det löna sig att ta kontakt med a-kassan och begära omprövning.

I MARS KOM DET en dom från Högsta förvaltningsdomstolen som innebar att vissa a-kassor gjorde en strängare tolkning av reglerna vid utbetalning av ersättning. Det gjorde att ett drygt hundratal personer som är medlemmar i Unionens a-kassa blev utan ersättning. Några av dem drogs in i en härva av snåriga och långdragna överklaganden.

Nu har Sveriges a-kassor kommit med nya rekommendationer som innebär att a-kassorna beslutat att återgå till det gamla systemet.

– Den nya tolkningen av reglerna innebar en katastrof för många tidigare i år. Jag har haft kontakt med en handfull av Teaterförbundets medlemmar som drabbades. Det är positivt att parterna nu beslutat att återgå till de gamla reglerna. Det känns jättebra, säger David Grepo, jurist och ombudsman på Teaterförbundet.

HAN UPPMANAR ALLA som fått sin a-kassa reducerad eller indragen, tidigare i år, att ta kontakt med a-kassan för att begära en omprövning.

– Det sker genom att gå in på mina sidor på Unionens a-kassa och skriftligt begära en omprövning av tidigare beslut. Eller så kan du kontakta oss på Teaterförbundet för hjälp, förklarar David Grepo.

I bästa fall kan det innebära att ersättningen betalas ut retroaktivt.

– Men det beror naturligtvis på förutsättningarna och att vissa villkor är uppfyllda, framhåller David Grepo.

GERTRUD DAHLBERG

"Jag är en storydriven filmfotograf"

Frida Wendel är filmfotografen som mår bra av lite brittisk hierarki.

*Nyss hemkommen från London och inspelningen av tv-serien **Britannia** väntar ett nytt svenskt tv-projekt.*

Men mest av allt längtar hon efter ett riktigt långfilmsjobb.

Frida Wendel

Aktuell med: inspelningsstarten av tv-serien *Älskar älskar inte* (Warner), i regi av Josephine Bornebusch.

Född: 1978.

Utbildning: Kulturama och Dramatiska institutet (nuvarande StDH).

Jobb i urval: *Britannia* (Sky Atlantic), *Striking out* (RTÉ One), *Äkta människor* (SVT), *Ego* (Film-lance).

Inspireras av: "Att flyga. Får alltid massa idéer i luften."

Senast sedda film: *The Wife*.

Bästa film du sett: "Omöjligt att säga en, men senast jag gick ut från en bio och kände mig upplöft var efter att ha sett *Call me by your name*.

DET VAR I LONDON DEN KOM. Aha-upplevelsen. Frida Wendel gick och såg den franska romkom-filmen *Amelie från Montmartre*, varpå hon föll handlost för de lekfulla kameravinklarna.

– När vi kom ut därifrån sa jag till min kompis: jag ska bli filmfotograf, berättar den tidigare stillbildsfotografen som gått den långa vägen via Kulturama och senare DI, Dramatiska institutet.

Nu, 15 år senare, har Frida redan jobbat med flera tv-produktioner i såväl Storbritannien som på Irland, med serier som *Striking out* och *Victoria*. Ofta tillsammans med vännen och regissören Lisa James Larsson som hon också gick tillsammans med på DI.

När vi ses nära lokalen på Kungsholmen (som hon delar med maken och tillika regissören och manusförfattaren Jimmy Olsson), har hon precis kommit hem efter två månaders intensivt jobb med *Britannia*. En mustig pikaresk som utspelar sig i Storbritannien, år 48 e kr, och som har liknats vid framgångssagan *Game of Thrones*. Aftonbladet skrev vid lanseringen: "en konstig, knarkig tripp ner bland folktro, mysticism och barbari."

Frida halar upp mobilen och skrollar bland bilderna tagna

backstage under inspelningarna: trolska foton i dimhöljda Robin Hood-skogar passerar revy, med ljus som skapar magi.

– Jag älskar egentligen naturligt ljus och att bygga från det som finns. Men i *Britannia* ville jag utforska någonting annat. Där ljussatte vi exteriörer dagtid. Det var helt nytt för mig och väldigt utvecklande.

Bilderna är betagande vackra, men samtidigt understryker Frida vikten av att inte låta bilden ta över berättelsen.

– Det är viktigt för mig. En vacker bild kan många ta, men vad berättar den? frågar hon retoriskt och menar att om bilden bara blir en projektion, en yta, så fyller den ingen funktion i filmen.

De fotografer hon själv ser upp till beskriver hon som enkla, att där alltid finns ett slags lågmäld lyhördhet gentemot regissörens intentioner.

Hon nämner Roger Deakins, Seamus McGarvey och Reed Morano som några förebilder. Själv beskriver hon sig som en storydriven filmfotograf.

Hur menar du med att du är en storydriven fotograf?

Magdalena Boman

– Att jag bryr mig om dramaturgin, vad scenen ska tala om, och det kanske innebär att jag måste döda en och annan darling. Det kan vara just en vacker bild, men som inte passar in i scenen.

I Britannia bossade du över 20 andra medarbetare. Hur tror du att andra uppfattar dig i ett filmteam?

– Lisa James Larsson brukar säga att jag är ganska högljudd på en inspelningsplats. Jag har en stark röst och många idéer. De regissörer jag hittills har jobbat med är väldigt öppna för mina åsikter, de vill ha just det. Men jag känner också av när en regissör inte vill ha mina åsikter. Mycket av jobbat handlar om att hitta den balansen, att vara sensibel för regissören.

Skillnaden mellan att jobba med svenska och engelska filmteam beskriver Frida Wendel som ganska stor.

– Jag älskar att jobba i England, bland annat på grund av deras hierarkier. Jag tror att den svenska filmbranschen skulle tjäna på att vara mer hierarkisk. Här ser vi det som negativt, men egentligen handlar det om att skapa strukturer, så att allt flyter på bättre.

– I England upplever jag också att filmfotografen och regis-

Conor Horgan

sören har en högre status i produktionen. Man får höra all viktig information, men man blir inte störd av petisser. Det gör att man slipper slösa sin energi som behövs för att orka och bevara sin kreativitet.

OCH KÄRLEKEN VERKAR vara ömse-sidig. Tillsammans med parhästen Lisa James Larsson har Frida fått fler erbjudanden om jobb i England. Därtill har de två planer på en långfilm.

– Jag känner att det är dags för en långfilm igen. Det är något speciellt med att göra ett projekt som helt är ens eget, att inte behöva förhålla sig till en stil som delvis redan är satt.

Framöver blir det ändå Sverige för ett tag. I november drar inspelningarna av tv-serien *Älskar älskar inte* igång, av och med Josephine Bornebusch.

– Det är första gången vi jobbar ihop, men vi känner varandra sedan många år. Det ska bli jättekul!

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Annonsera i Scen&film?

Kontakta SB-Media AB
Tel: 08 - 545 160 63

Lisa James Larsson

KONSTNÄRSNÄMNDEN

Konstnärsnämnden utlyser

- Internationellt studiestipendium (dans)
- Internationellt kulturutbyte
- Resebidrag

Sista ansökningsdag 31 januari

www.konstnarsnamnden.se

NORRDANS

www.norrdans.se

Hej dansare!

Vill du vara en del av Norrdans 2019/20?

Norrdans är Norrlands eget danskompani. Vi presenterar högkvalitativ samtida dans och koreografi med fokus på den unga publiken. Den kommande säsongen innehåller nya verk av Olga Tsvetkova, Ludvig Daae och vår nya konstnärliga ledare, Martin Forsberg.

Audition endast genom inbjudan.

Audition äger rum 9-10/3 -2019 i Stockholm.

Läs mer och ansök på norrdans.se/audition

scen & film

blir digital

Följ tidningen nu också på nätet
www.scenfilm.se

Skådespelare varslas på Örebro länsteater

Halva ensemblen på Örebro länsteater har varslats om uppsägning. I praktiken innebär det fyra av totalt åtta konstnärliga heltidstjänster. Orsaken som anges är dålig ekonomi, med anslag som inte har räknats upp i relation till teaterns ökade lönekostnader. Teatern menar att problemen i mycket beror på kultursamverkansmodellen som Kulturrådet sjösatte regionalt 2011.

– Det offentliga ägandet medför ett tydligt ansvar. Det vi ser hända i Örebro är en nedmontering av kulturen, sedan kan politikerna kalla det var de vill, säger Simon Norrthon, ordförande för Teaterförbundet för scen och film, i en debattartikel i Nerikes Allehanda och fortsätter:

– Som det är nu finansieras kulturpolitiken till stor del av konstnärernas låga löner och otrygga anställningsförhållanden. Det blir allt svårare för den enskilde att utöva eller ta del av kultur och konst. Och i synnerhet ökar klyftan mellan den som har och den som inte har.

Quarto

Quarto årets Birgit Cullberg-stipendiat

Birgit Cullberg-stipendium på 100 000 kronor har i år tilldelats Performanceduon Quarto, som består av koreograferna Leandro Zappala och Anna af Sillén de Mesquita. Prisutdelningen skedde i samband med premiären av deras verk *rope-Space*, på MDT den 24 oktober och motiveringen lyder i urval: "Quarto arbetar i nuet med slumpen som verktyg. De ifrågasätter vår tid genom att utmana människans mening och existens. De ställer sig utanför det egna jaget och avhumaniserar sig själva och betraktaren. Quarto är en motståndsrörelse till 2000-talets snabba flöde."

Folkteatern får nya grannar

Göteborgs stad ska växa och förtätas och Folkteatern i Göteborg får ett enormt eventhotell och en linbanestation som närmaste granne. Beläget i Folkets hus vid Järntorget innebär det praktiska problem för teatern, lastbilen för scenografi och dylikt försvinner, berättar Kulturlyst.

Momentofilm

Svenska filmer på världens främsta dokumentärfestival

När IDFA (International Documentary Filmfestival Amsterdam) drar igång 14 november så finns två svenska filmer med i tävlingssektionen, Eloy Domínguez Seréns *Hamada* och Theresa Traore Dahlbergs *The Ambassador's Wife*. *Hamada* får sin världspremiär på festivalen. I sektionen Best of Fests visas dessutom Marcus Lindens bioaktuella *Flotten*. Festivalen pågår i Amsterdam till och med 25 november.

Ny rapport undersöker kulturkonsulentens roll

Landets kulturkonsulenter får alltmer rollen som byråkratiska handläggare, underordnade den regionala kulturförvaltningen. Det framgår av den nya rapport som Myndigheten för kulturanalys har tagit fram. *Kulturarbetare eller byråkrat*, lyder titeln på rapporten som menar att införandet av kultursamverkansmodellen 2011 har lett till denna utveckling. Detta på bekostnad av en nationell helhetsblick och en operativ verksamhet som direkt riktar sig till konstnärer och allmänheten, vilken ska vara kulturkonsulentens egentliga uppgift.

Hela rapporten går att ladda ner på kulturanalys.se

Ingela Olsson är årets O'Neill-stipendiat

Ingela Olsson har tilldelats årets O'Neill-stipendium med motiveringen: "... Hon vet att människan värjer sig för att kunna överleva. Hon vet att känslan är känsligare än känslomsheten. Hon låter sina roller stå en centimeter från avgrunden. Utan att backa."

Ingela Olsson är just nu aktuell på Dramaten i Pernilla Augusts uppsättning av *De oroliga*, baserad på Linn Ullmanns roman. Dessförinnan spelade hon modern i Lars Noréns *Höst och vinter*.

Ingela Olsson i *De oroliga* på Dramaten.

Erbjuds du jobb i Danmark – kontakta förbundet!

Blir du erbjuden en anställning eller ett uppdrag i en produktion för strömmade tjänster i Danmark? Ta kontakt med Teaterförbundet för scen och film, innan du skriver under någon form av avtal!

Danska skådespelarförbundet har under en längre tid förhandlat med danska film- och tv-producenter om villkoren för rättigheter i samband med produktioner för strömmade tjänster som HBO och Netflix.

Förhandlingarna har inte givit resultat och danska skådespelarförbundet har därför meddelat producenter och distributionsbolag att enskilda medlemmar inte kan ingå avtal utan att ha direktkontakt med förbundet. Danska dramatikerförbundet och Danska filmregissörer uppmanar till samma sak.

Självklart är också Teaterförbundet för scen och film solidarisk med sina danska kollegor.

Amanda Kernell får stort EU-pris

Filmregissören och manusförfattaren Amanda Kernell har tilldelats 475 000 euro (närmare fem miljoner kronor) för sitt nya filmprojekt *Charter*. Liksom hennes stora genombrott, *Sameblod*, utspelar sig även *Charter* huvudsakligen i Norrland, men också just på en charterort. Denna gång kretsar historien kring en infekterad vårdnadstvist.

Sammanlagt 16 filmprojekt tilldelades i år bidrag av Europarådets filmfond, Eurimages. *Charter* är det enda svenska filmprojekt som fått pengar.

Danslärare bra yrkeskarriär

De flesta som utbildar sig till danslärare får sedan också en anställning, eller i varje fall jobb. Det visar en undersökning som Institutet Dans i skolan har gjort.

Flera av dem som idag är verksamma som danslärare arbetar i mer än en skolorm eller organisation, varav kulturskola och grundskola är de vanligast förekommande arbetsplatserna.

Undersökningen har gjorts bland de danslärare som har utexaminerats från Luleå tekniska universitet (2008–2017) samt Dans- och cirkushögskolan i Stockholm (2016–2017).

För den som vill fördjupa sig i statistik, läs mer på: <http://www.dansiskolan.se>

Sara vet hur det är att spela för de allra yngsta

Hur upplever små barn scenkonst?

Teater Tre ingår i ett nytt forskningsprojekt inom EU. Gruppen ska undersöka hur de allra minsta barnen upplever ljud.

– Att möta barnets blick och frågor på sin första föreställning är oerhört intressant, säger Sara Myrberg, konstnärlig ledare på Teater Tre.

– Scenkonst för de allra yngsta kräver absolut närvaro, säger Sara Myrberg. Här spelar hon i föreställningen *Bo*, en uppsättning som växte fram under ett tidigare EU-projekt.

Martin Skoog

SARA MYRBERG SITTER I DET lilla kontoret på Södermalm. Bara någon dag senare beger hon sig av till en festival i Rumänien med föreställningen *Bo*, en föreställning för bebisar 6-18 mån som skapades inom ramen för ett tidigare EU-projekt.

– Det är en stor utmaning att skapa och spela för de yngsta. Det har alltid sagts att tvååringar och tonåringar utgör den svåraste publiken. Jag har alltid undrat över vad det betyder, och sökt efter fördjupning, säger Sara.

Och hon har utforskat frågan. Första gången Sara gjorde ett

medvetet försök att förstå hur man arbetar på scen med små barn var 2002, i föreställningen *Klä på, klä av*, en pjäs som vände sig till barn mellan två och fyra år.

– *Klä på, klä av* spelade jag under 12 år, det var spännande hela tiden. Men ändå känns det som om jag precis bara börjat. Det kräver sina omständigheter om man är verkligt intresserad av att jobba med så små barn. Jag vill rekommendera alla skådespelare att pröva på det, säger Sara.

2006 reste hon med föreställningen *Hallihallå*, till olika inter-

Sara Myrberg i föreställningen *Bo* som gjordes under det förra EU-projektet *Small size performing for the early years*.

nationella festivaler. Förhållandevis få personer arbetar ju med föreställningar för de allra minsta, så återkommande stötte hon ihop med folk från Small Size-nätverket.

– 2014 gick vi med i själva nätverket, samtidigt fick vi frågan om att ingå i EU-projektet *Small size performing arts for the early years*. Nu tar vi klivet in i ett nytt: *Mapping*.

FLERA AV DEM SOM DELTAR i projekten är större institutioner. En liten fri grupp som Teater Tre var tvungen att ställa sig frågan

om de skulle mäktas med alla resor och all administration. Det första EU-projektet, som pågått under fyra år, blev en utmaning och en test på vad Teater Tre klarade av. Åren har varit lärorika.

Det har stöttats av Kreativa Europa, vilket bland annat inneburit att Teater Tre fick bidrag till att arbeta fram tre föreställningar under projektperioden, samtidigt som de deltog i ett antal workshops och festivaler.

– Ett av underprojekten kallades för *Wide eyes*. Vi arbetade utifrån ett tema, vilket var nytt för oss. Beroende på hur man väljer

Ur föreställningen *Frä*, med Anna Svensson Kundromichalis, den andra föreställningen som producerades under förra EU-projektet.

att tolka det kan *Wide eyes* handla både om barnets och konstnärrens öppna ögon. För konsten, för livet.

WIDE EYES INLEDDES MED att deltagare från 17 organisationer och 15 länder möttes i en workshop. På engelska fick de presentera ett embryo till sin föreställning.

– Allt var väldigt nytt, men otroligt roligt och givande. En del spelade upp små scener. Jag tog med olika inspirationsmaterial, alla hade olika tillvägagångssätt och vi fick ta del av varandras metoder och tankar. Ett år senare sågs vi på en ny workshop och stämde av hur långt vi hade kommit. Just detta arbete sträckte sig över en tidsrymd av två år. I februari i år avslutades hela projektet

med att alla deltagarna spelade upp sina föreställningar i Galway, Irland. Det har faktiskt varit en ynnest att få vara med på hela resan och se när föreställningar från olika länder växer fram.

Projektet handlar inte om att grupperna ska blanda ihop sig på scengolvet. Snarare ska varje grupp bevara sitt särdrag.

– Det här är ett pionjärbete. Bara att få möta varandras perspektiv från olika delar av Europa är en resa. Vi är ju många i Sverige som jobbar med de allra minsta, dock är vi få i relation till ett större scenkonstperspektiv. Det finns inte så mycket arbete med små barn som är dokumenterat. Det kan verkligen utvidgas. Syftet med projektet är ju att scenkonsten för de allra minsta ska utvecklas. Det är ju det stora målet.

Martin Skoog

I augusti åkte Teater Tre till Spanien där en sista reflektion gjordes av det första EU-projektet.

– Vi analyserade varandras föreställningar. Det är ju viktigt att ge och få feedback, så vi vände och vred på föreställningskoncepten utifrån vad vi såg, kostym, rum, roller, publik, tilltal. Det var både oerhört svårt och roligt att hitta ett sätt att prata om detta med scenkonstnärer från Europas olika hörn. Genom andras ögon får vi ju syn på vårt eget arbete, så det var nyttigt. Riktigt bra kompetensutveckling. Alla deltagare var väldigt nöjda.

De fyra senaste årens arbete har gett både Teater Tre och Sara ökat självförtroende.

– Vi blivit mer modiga. Vi var fyra på scen i den första före-

ställningen som vi gjorde inom ramen för projektet. Det var stort för oss. Normalt är vi en eller två på scen. Det blev som ett kalas.

DET NYA EU-PROJEKTET som inleds i år, och som även det ska pågå i fyra år, är mer knutet till forskning jämfört med det första. Det kommer också att innehålla fler festivaler än tidigare. Men Teater Tre, som under den förra perioden höll i två mindre festivaler satsar denna gång på att ordna en större festival 2020.

Denna gång är arbetet i projektet upplagt på ett annorlunda sätt. Deltagarna har delat upp sig i fyra olika grupper, där var och en får specialisera sig på något av de fyra ämnesområdena: ljud, bild, ord och rörelse.

Martin Skaog

Martin Skaog

Ur den första produktionen inom Small Size-projektet: föreställningen *Peka Trumma Dansa*. Med Sara Myrberg, Steve Shungu, Per Dahlström och Maria Selander.

– Vi får fördjupa oss på annat sätt. Att fokus ligger på forskning känns som en logisk fortsättning på det förra projektet. Teater Tre ska undersöka ljud som gestaltning på scen i relation till de allra minsta. Detta gör vi tillsammans med en teatergrupp från Ungern, en från Tyskland och en från Österrike.

I maj, nästa år, kommer deltagarna att arbeta ihop under tre dagar vid en festival i Limoges i Frankrike.

– I *Mapping* utforskar vi den estetiska dimensionen inom scenkonst för de allra minsta. Det handlar både om barnens relation till konstformen och den rena upplevelsen av scenkonst. Vi har ju väldigt olika ingångar beroende på vilket land vi kommer ifrån. Den samhälleliga synen på barnen, klass, kön, politik och skolsystem, allt detta präglar ju barnen. Det första vi ska göra i maj är att komma överens om en metod som vi ska använda. Det blir säkert inte lätt, men väldigt roligt. Allt ska dokumenteras och redovisas skriftligt av forskare.

Varje gång Sara gör en föreställning för de allra yngsta tänker hon att andra borde få veta hur det är att få spela för de yngsta, hur det har lett till att teatern har fått resa och spela över hela världen. Det är som en hemlighet, säger hon, en härlig skatt som ligger gömd. Som få känner till.

– Att få visa scenkonst för barn över hela världen är fantastiskt. Jag har rätt mycket erfarenhet idag. Det känns tydligt. Eftersom publiken inte har orden, så sitter erfarenheten väldigt fysiskt i mig. Jag sätter inte ord på det, utan arbetar med gestaltningen i korta bågar: nu går vi vidare i berättelsen. Kunskapen sitter i kroppen.

MAGDALENA BOMAN

Small Size

- Nätverket Small Size grundades 2005 med stöd från EUs kulturprogram och Europakommissionen av fyra organisationer: La Baracca (Italien), Théâtre de la Guimbarde (Belgien), Acción Educativa (Spanien) and GOML (Slovenien), med åren har allt fler organisationer anslutit sig till nätverket.
- Syftet med nätverket är att utveckla ett stort program med aktiviteter som festivaler, samproduktioner, showcases, konferenser, dokumentation och vidareutbildning för arbetet med barn i åldrarna 0-3 och 3-6 år.
- Inom ramen för EU-programmet Kreativa Europa startades fyraårsprojektet *Small size, performing arts for early years* år 2014.
- Ett nytt fyraårigt projekt *Mapping* startar i slutet av 2018. Syftet är att kartlägga specifika element inom scenkonst för små barn, som publikens perception och reaktion. Projektet har nu 18 huvudmedlemmar med lång erfarenhet av scenkonst för små barn. Forskning ska bedrivas med hjälp av forskare från flera universitet och kulturinstitutioner som koncentrerar sig på fyra av scenkonstens grundstenar: ljud, rörelse, ord och bild.
- Teater Tre kommer i *Mapping* att utforska ljud som gestaltning i samarbete med Toihaus Theater (Salzburg, Österrike) Helios Theater (Hamm, Tyskland) och Kolibri Puppet Theatre (Budapest, Ungern).

Allt är kropp, åt helvete med själen!

*En sprakande visuell action-dystopi. Nyskrivna och mångbottnade **Tristessa** har haft världspremiär på Kungliga Operan.*

Stycket har höjts till skyarna av internationella kritiker. Sensationalistiskt eller genialt – meningarna är delade. Sångarna John Erik Eleby och Kerstin Avemo berättar om arbetet med det nyskrivna verket.

ATT EN KONSTNÄR STÅR MED som upphovsperson till en opera har väl knappast inträffat förut. För *Tristessa* är tre personer ansvariga. Under sju år har kompositören Jonas S Bohlin, författaren Torbjörn Elensky och konstnären Ann-Sofi Sidén gemensamt arbetat fram *Tristessa*.

– Det är en förmån att få utforska ett nyskrivet stycke, särskilt ett allkonstverk som *Tristessa*. Verket är musikaliskt lättillgängligt, men långt ifrån lättviktigt. Det är i och för sig inte ovanligt med konstnärer som gör scenografi till operor. Det förekommer historiskt. Ta bara Sven Erixsons omtalade arbete med rymdoperan *Aniara*, eller Marc Chagall som gjorde *Trollflöjten* åt Metropolitan, säger John Erik Eleby.

Allt är kropp, åt helvete med själen! Med de orden börjar och slutar den nyskrivna operan *Tristessa*, en adoption av Angela Carters kultroman från 1977, *The passion of new Eve*. På Kungliga Operan har novellen kondenserats och blivit till en fragmenterad *Bladerunner*-värld, med biblisk inramning, visuellt gestaltad av Ann-Sofi Sidén.

Operan handlar om en ung och våldsam man med skev kvinnobild, Evelyn, som kidnappas av en kvinnosekt, blir tvångopererad och förvandlas från man till kvinna – den nya Eva.

I ramberättelsen är hen förälskad i den gayliknande filmstjär-

nan under namnet *Tristessa*. Hon har rymt världen och sökt ensamheten i ett mausoleumliknande slott ute i öknen. Samtidigt pågår en revolution. Kalifornien skakas av inbördeskrig mellan å ena sidan den mångbröstadade Mother och hennes amazoner och å andra sidan den macholiknande sektledaren Zero och hans hjärntvättade harem av sju kvinnor. När den nyopererade Eve flyr sekten runt Mother hamnar hon hos Zero, som tar med sig Eve och tvingar sig in i *Tristessas* högborg.

– Det är ett existentiellt drama som handlar om identitet, skildrat via manliga och kvinnliga arketyper. Stycket är oerhört mångbottnat, säger Kerstin Avemo, som sjunger Lilith i *Tristessa*.

KRITIKEN I SVERIGE HAR varit delad, medan internationell press höjt stycket till skyarna, *Tristessa* blev en av topp 5 hos *Operawire.com*

– Många tycker att stycket är svårt att förstå. Men inom operakonsten finns en tradition av att vara obegriplig. Hur många operor som helst har ingen sensmoral, där det är svårt att veta vem som är ond eller god, säger Kerstin Avemo.

Angela Carters bok, som skrevs före Margaret Atwoods *The Handmaid's tale*, landar med *Tristessa* i sin samtid. Ett år efter #metoo – i en tid när

John Erik Eleby som Zero i Tristessa.

Sören Vilks

Johanna Rudström som young Tristessa och Joel Annmo som Evelyn.

Sören Vilks

Inne i Tristessas högborg, till vänster Kerstin Avamo.

begrepp som genus och identitetspolitik är högaktuella frågor – har stycket beskrivits som en ungdomlig queeropera, eller som en skruvad häxbrygd, fylld med ångande kroppslighet, brutal sadism och förändlig erotik. Angela Carter var besatt av myter och utmanade tidens syn på sexualitet.

– Jag tycker underrubriken på programmet är bra: först och främst människa. Det har varit både lekfullt och roligt att jobba fram stycket. Det är inte alls spekulativt eller har gjorts för att chockera. Jag förstår inte kritiken som kallat stycket för sensatio-

nalistiskt. Det handlar mer om att vidga folks vyer än att förolämpa dem. Bristen på sensmoral i stycket är det fina i kråksången, säger Kerstin Avamo.

BÅDE HON OCH ELEBY tycker det har varit en intressant resa att få jobba fram *Tristessa*. Både kompositören Jonas S Bohlin, med sin bakgrund i punken på 70-talet, och Ann-Sofi Sidén är noviser i operasammanhang. För regin stod Katharina Thoma. Alla har visat stor lyhördhet inför sångarnas yrkeskunnighet.

Sören Vilks

– Det är alltid svårt att föreställa sig var ett nyskrivet verk ska landa när man jobbar med det. Först vid samsjungningen med orkestern förstod jag vad Jonas hade skapat, det var en uppenbarelse, så starkt. Och att det visuella har en sådan betydelsebärande funktion var en oerhörd upplevelse. Det är som att ingå i ett konstverk. Språket är väldigt poetiskt, även de grövsta scenerna är poetiskt gestaltade, samtidigt sakligt framställda, säger John Erik Eleby.

Tristessa spelas inte längre på Kungliga Operan, men både Avemo och Eleby hoppas att verket får ett fortsatt liv.

– Tyvärr lockar inte nyskrivet, så vi har inte haft enorma köer. Men vi har ju en statligt subventionerad kultur, och måste insistera på att göra nyskrivet, annars dör konstformen, säger Kerstin Avemo.

John Erik Eleby nickar instämmande.

– Det är nödvändigt för oss artister, för konstformen och för publiken i det långa loppet.

MAGDALENA BOMAN

Kostym och scenografi blir ett på StDH

Nästa år får institutionen för scenkonst på Stockholms dramatiska högskola fler utbildningsplatser.

– Vi breddar rekryteringen till högskolan genom en ettårig basutbildning och satsar på fler masterstudenter, säger Christina Molander, prefekt på institutionen för scenkonst.

I ÅR SKÖTS ANTAGNINGARNA till scenkonst-, mim- och medieutbildningarna upp. Istället för att som tidigare ta in fyra studenter på scenkonstens nio kandidatutbildningar kommer nu tre personer att tas in vartannat år, från och med 2019.

– Vi gjorde ett uppehåll för att se över innehållet i utbildningarna, för att se vad som är bra och vad som bör göras bättre. Nästa höst inrättar vi en fristående kurs på basnivå, en utbildning som vi hoppas kommer att bredda berättelserna på våra scener om ett antal år. Vi har kandidatutbildningen med åtta inriktningar i scenkonstklassen samt vår internationella magisterutbildning som startade 2008. Dessutom inrättar vi en ny masterutbildning, säger Christina Molander.

15 november öppnar antagningen till höstens utbildningar. Kandidatutbildningarna på kostym- och scenografisidan som tidigare tog emot fyra studenter vart-

annat år slås då ihop. Nästa år blir det istället sex studenter i en gemensam utbildning. Samtidigt får kostym och scenografi möjlighet att på samma sätt som övriga söka en scenkonstmaster på skolan.

– Teatrarna använder sig allt oftare av en och samma person för scenografi och kostym. Så nu fördjupar vi utbildningen för båda kategorierna och går ihop om gästlärare och kurser. Genom att göra en gemensam utbildning får kostymstudenterna lika mycket del av scenografikurserna, säger Maria Geber, lektor i kostymdesign.

Det blir alltså en utbildning: kostymdesign och scenografi med två olika profiler, där den sökande väljer profil med möjlighet att rangordna sin fördjupning.

Christina Molander påpekar att alla institutioners kandidater kommer att börja och sluta samtidigt i framtiden.

– Det är viktigt att alla olika kandidat-

studenter går samtidigt på skolan. Det ger studenterna möjligheter att möta andra inriktningar och funktioner, säger Christina Molander.

MAGDALENA BOMAN

- Master scenkonst kan sökas oberoende inom vilket scenkonstfält man arbetar i. Det kommer även att finnas fristående kurser: exempelvis samtidskostym på masternivå liksom andra fördjupningskurser som kan sökas externt.

- Ansökningar till Master scenkonst öppnar i november. Man söker med ett eget projekt eller en frågeställning som man utvecklar eller fördjupar under sina två masterår.

- Från årsskiftet 2019 har institutionen för scenkonst sex doktorander.

BOKANMÄLAN

Fröken Julie får ny skepnad i romanen Rakkniven

I SITT FÖRORD TILL *Fröken Julie* skriver Strindberg: Jag har gjort ett försök! Har det misslyckats, så är tid nog att göra om försöket!

Ett drygt sekel senare tar författaren Eva Ström upp den kastade handsken och skriver en fortsättning på dramat, men inte som pjäs utan som roman: *Rakkniven*.

Strindbergs *Fröken Julie* slutar med att Jean sätter rakkniven i Julies hand och levererar den ödesmättade repliken:

Där är kvasten! Gå nu medan det är ljus – ut på logen – och ...

Varpå han viskar något i Julies öra.

Resten får vi tänka själva, underförstått att det bara kan sluta på ett sätt för Fröken. Eva Ström däremot låter snittet stanna vid ett ytligt sår, och Jeans fästmo Kristin råddar Julie.

Fast skammen svider och familjen vill inte veta av en självmörderska in spe. Så dagen efter den ödesdigra midsommarnatten förs Fröken till Skovsborg i Danmark, en anstalt för lättare sinnessjuka och bättre bemedlade unga kvinnor. Där behandlas hon med svängstol – en tidstypisk och voodooisk metod – för att sedan tvingas i exil till ett nunnekloster i Rom. Där upptäcker Julie, ensam och med ett ärr mer kännbart på insidan än synligt på utsidan, att hon är gravid. Far till barnet är Jean.

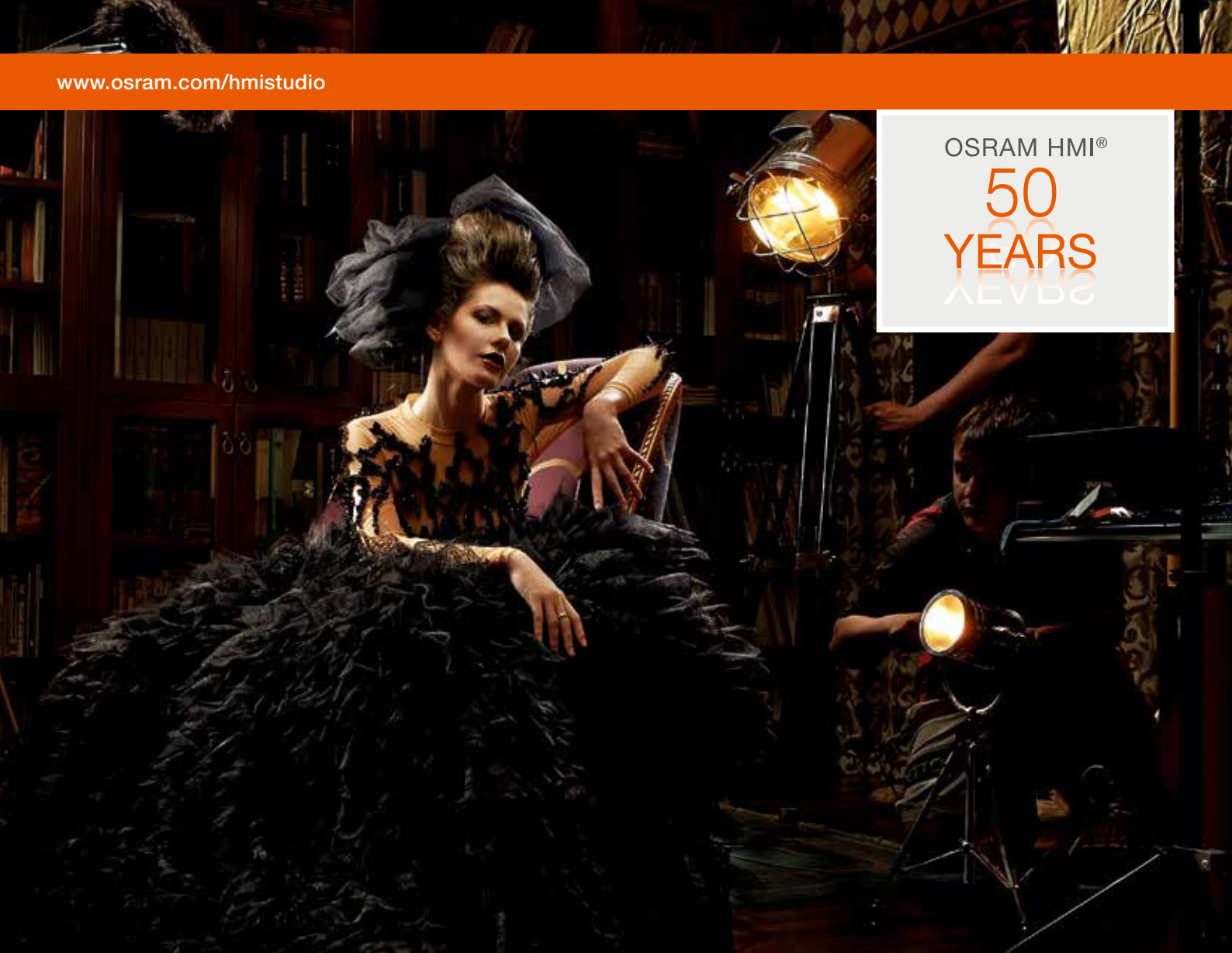
Eva Ström låter i sin språkligt vackra och mångbottnade roman Julie lämna teaterscenens strålkastarljus. För nu är det på riktigt, det gäller nu hennes verkliga liv bortom godset på Skåneslätten där hon vuxit upp; bortom familjen och

fadern, rollen och ensamheten som tilldelats henne. Tack vare exilen i Rom kan Julie lösa upp sina band kopplade till kön och klass. Hon kan börja om. Utifrån sina samlade livserfarenheter, och fri så långt omständigheterna tillåter, kan hon pragmatiskt forma ett nytt liv i skuggan av det förflutna. Konflikten tydliga kvinnoperspektiv fördjupas efterhand och blir hos Ström alltmer allmänmänskligt. *Rakkniven* är ett på samma gång stillsamt och vasst romandrama om att orka vara människa utifrån sin bakgrund och förutsättningar, vilka vi aldrig blir kvitt. Precis som med *Lilla Knyttet* i Tove Janssons saga, på väg hem från mjölkbutiken klockan fem, undrar man som läsare: Vem ska trösta Julie sen?

GERT LUNDSTEDT

OSRAM HMI®

50
YEARS
XEVBC

Ljus är spänning

Varmt ljus för coola scener med
HMI® STUDIO

OSRAMs innovativa HMI® STUDIO-lampor presterar alltid sitt bästa på scen.

Ljus är OSRAM

OSRAM

Runges känsla för klipp

Glenn Close har hyllats för sin rollprestation i *The Wife*. Filmstjärnan har uttryckt sin respekt för regissören Björn Runge – men också för klippningen.

Bakom den står Lena Runge. En doldis som sätter känslorna i fokus.

Michael Sevholz, teknisk adviser och Thomas Huhn, ljuddesigner under klippningen av *The Wife*.

Lena Runge

LENA RUNGE TAR MED SIG den friska höstluften in genom dörrarna till produktionsbolaget Chimney i Gamla stan. Hon har rest med tåg till Stockholm från Göteborg för att träffa sin nya agent, som ska hjälpa henne att hitta passande filmprojekt framöver.

Efter framgångarna med Björn Runges engelskspråkiga film, *The Wife*, som har fått distribution i över 25 länder och ett varmt kritikermottagande, har det skapats nya möjligheter för båda makarna Runge.

– När Michael Barker på Sony Pictures Classics kontaktade oss visste han nästan mer om svensk film än vad vi gjorde, och hade läst på om vilka vi var. Då kände man sig sedd. Utan Sony hade det kunnat bli med *The Wife* som med många bra filmer i Sverige, den hade visats för en skandinavisk publik och på festivaler, och sedan inte nått längre. Men för mig handlar film om att

Lena Runge vill ett slag för doldisarna i postproduktionen som kämpar för sin upphovsrätt. Ett nytt försök att driva på processen för att inkludera filmklippare till de royalt berättigade yrkeskategorierna ska göras.

Magdalena Boman

kommunicera, och jag vill att det ska hända någonting med det vi gör, säger Lena Runge.

I *The Wife* spelar Glenn Close den tillgivna hustrun till det litterära geniet Joseph Castleman (Jonathan Pryce), och paret reser till Stockholm där Joseph ska ta emot Nobelpriset i litteratur. Men vistelsen i Sverige blir allt annat än ett firande av ett livslångt författarskap, när Joans passiva roll ifrågasätts av en journalist (Christian Slater). Enligt amerikanska och brittiska kritiker är filmen Glenn Closes biljett till en välförtjänt Oscar.

SJÄLV LYFTER CLOSE FRAM Björn Runges regi som en framgångsfaktor, men har också nämnt "den vackra och emotionella klippningen" i intervjuer. Filmen innehåller många scener med Close i blickfånget, även när hon inte har några repliker.

Något som Lena Runge ville ta vara på.

– Det är lätt att säga: vi tar det som ser bra ut. Men jag väljer ofta det som är skavigt, det som vid första anblicken inte ser så bra ut men som kanske är lite mer komplext. Man vill oftast visa upp en fin bild av sig själv, men det är inte den som är intressant.

Lena Runge klippte filmen tillsammans med Anneli Ossiander i Göteborg samtidigt som inspelningen pågick i Glasgow. 66 timmars inspelat material blev det sammanlagt, som i slutversionen klipptes ner till en timme och 41 minuter.

Lena tittade igenom alla 66 timmar, eftersom hon vill ha "råkoll på materialet" och få ett grepp om helheten innan hon börjar klippa i den.

– Det jag tycker många gör fel är att de tar in musiken för tidigt i klippningen, men jag gillar Andrej Tarkovskijs teori om "sculpture in time", och vara lyhörd för alla olika nyanser så att jag inte börjar tolka för tidigt, säger Lena Runge.

Lena och Björn Runge vid galavisningen av *The Wife* i London. Filmen får svensk biopremiär den 7 december.

Manuset av Jane Anderson baseras på Meg Wolitzers roman från 2003 med samma titel. Glenn Close och Jonathan Pryce spelar huvudrollerna.

NÄR LENA KLIPPER går hon igenom filmen i tre faser. I den första fasen lägger hon ut en "manusräls" i kronologisk ordning, så som filmen är skriven från början. Det innebär en ganska fyrkantig klippning med breda marginaler.

– Sedan går vi vidare till det emotionella. Utvecklas de här karaktärerna? Jag går igenom skådespelarnas känslor en gång till, precis som de gjorde under inspelningen, för att kunna känna: Hur länge tittar hon egentligen på honom? Tittar hon i smyg, eller inte alls? Jag kan ju välja. Klippning är extremt manipulativt, ler Lena.

Därefter slår hon sig ner med regissören och går igenom materialet på nytt.

– Regissören är min lots och kan ju mer om filmen än vad jag kan. Det är något som jag säger till alla klippare: Spring aldrig före regissören. Vi ska ju vara i dialog och jag måste förhålla mig till visionen. Därifrån börjar vi jobba mer jämnt för då har jag kommit i kontakt med materialet, och regissören hör att jag hör vad han eller hon säger. Man undersöker materialet tillsammans.

Och det är i sista fasen, "finklippningen", som kommunikationen med publiken börjar, menar Lena Runge. I rytmen, i klippens längd och komponering, visar man hur stort förtroende

man har för publiken. Pekpinnar är det värsta hon vet.

– Jag vill aktivera varje huvud och hjärta som sitter där ute, vad kommer du med som tittar på det här? Och vi behöver inte tycka lika. Det tror jag är min styrka, eftersom jag också är terapeut, att det finns en trovärdighet. Att man får se människor av kött och blod snarare än stereotyper.

TROTS FILMKLIPPARNAS INFLYTANDE över filmen talar man sällan om postproduktionens nyckelpersoner, menar Lena Runge. Till skillnad från i USA har inte svenska filmklippare upphovsrätt till verken de arbetar på.

Frågan är aktuell inom Teaterförbundet som nyligen antagit en motion där man uppger att man ska "avsätta resurser och tid för att utreda och driva processen för att inkludera filmklippare till de royaltysterättigade yrkeskategorierna". Om beslutet säger Lena Runge:

– Äntligen! Både regissörer och producenter vet ju vilken betydelse vi har i tillblivelsen av det slutgiltiga resultatet. Pondera bara att en sekund innebär 25 möjligheter, eftersom en bildruta innehåller 25 bildrutor per sekund. Som klippare har du ändlöst med valmöjligheter.

Graham Hunter/Mera Film London Ltd

Att göra film är ett ensemblearbete där alla är beroende av varandra, poängterar hon. Men förproduktionen och inspelningen får nästan all uppmärksamhet, såväl utifrån som inifrån branschen, där synen på upphovsrätten är talande.

– Postproduktionen är det rum som man aldrig pratar om. Och där finns flera av A-funktionerna, såsom klippare, ljuddesigner och kompositör som bidrar stort till det som publiken sedan ser. Där är även fotografen med och jobbar med gradningen och naturligtvis regissör och producent, säger Lena Runge.

SEDAN BÖRJAN AV 2000-TALET har Lena Runge även arbetat som terapeut, liksom dramaturg, nu senast på Gudrun Schyman-dokumentären *Konsten att vara människa*. En titel som passar lika bra in på Lena Runges eget liv.

För någonstans i slutet av 90-talet kände hon att de intressanta berättelserna tagit slut. I bagaget hade hon då några av maken Björn Runges första filmer, som *Harry och Sonja* (1996), tv-serien *Hammarkullen* av Peter Birro och Agneta Fagerström-Olsson (1997), samt några dokumentärer och kortfilmer.

– Då var jag 42 år och var trebarnsmamma. Det gav mig inte något livsutrymme, och det var då jag bestämde mig för att bli

terapeut, för jag behövde göra någonting annat. Jag behövde göra en inre resa för att få veta mer om vad det är att vara människa, och det är drivet i allt vad jag gör nu.

Under tiden som Lena Runge studerade på Psykosyntesinstitutet i Göteborg gjorde Björn Runge *Om jag vänder mig om*, med Lena som klippare. Filmen blev en internationell succé och vann priser som Blå Ängeln och Silverbjörnen under filmfestivalen i Berlin samt flera Guldbaggar.

Den banade för *The Wife* kan man säga, i vilken makarna Runge återförenades med fotografen Ulf Brantås.

Genom åren har hon också undervisat klippare och regissörer på såväl Stockholms dramatiska högskola som Akademin Valand i Göteborg. Eleverna får ofta höra: "suggera mer än exponera" på Lena Runges föreläsningar.

– Film är emotions, och då pratar vi alla sinnen. Du ska beröra åskådaren, fysiskt, psykiskt, emotionellt, kanske till och med själsligt. Att våga ställa frågorna på många olika nivåer, så vi inte är huvudfotingar och bara tänker film, det är vår uppgift.

ÖPPET HUS

10 DECEMBER

Vilken utbildning vill du söka?

15 november 2018–15 januari 2019
kan du söka våra magister-, master- och kandidatprogram.

Utbildningsstart höstterminen 2019.

Du ansöker via vår webbplats,
UNIARTS.SE

DOCH Dans och Cirkushögskolan

Brinellvägen 34 & 58

Operahögskolan

Teknikringen 35

Stockholms dramatiska högskola

Valhallavägen 189 & 193

Är du nyfiken på oss och våra utbildningar?
Då är du välkommen till **ÖPPET HUS**.
Vi håller alla tre skolorna öppna. Ingen för-
anmälan, **FRI ENTRÉ!**

STOCKHOLM UNIVERSITY OF THE ARTS | **STOCKHOLMS
KONSTNÄRLIGA
HÖGSKOLA**

All information om när, var och hur hittar
du på **UNIARTS.SE**

DEN
NORSKE
FILMSKOLEN

Antagning 2019

Konstnärlig bachelor i film och TV

Ansök nu på filmskolen.no

Manus · Regissör · Producent
Foto · Production Design
VFX Design · Klipp · Ljud

 HÖGSKOLEN
INNLANDET

Dags att skicka in förslag på seminarier till Scenkonstbiennalen 2019!

Härmed presenterar vi den nya programgruppen: Anders T Carlsson, Chrissie Faniadis, Maria Grönfeldt Thörnberg, Vilma Seth, och Mikael Wranell!

Scenkonstbiennalen äger rum i Sundsvall/Härnösand 14-19 maj 2019.

Programgruppen gör urval och skapar ett så spännande och brett seminarieprogram som möjligt av alla idéer som våra medlemmar skickar in.

Nu längtar vi efter era förslag! Senast den 30 november 2018.
Mer information och formulär finns på vår hemsida scensverige.se

www.scensverige.se

En socialarbetare i kulturens tjänst?

IBLAND KAN JAG VACKLA till i min övertygelse att kultur är livsviktigt. Ibland får jag för mig att det kanske ändå är en förströelse som piggar upp, grädden på moset och något som håller en sysselsatt och att det är något annat som är det riktiga livet. Att det är en ynnest att få hålla på, att jag ska vara tack-sam och att jag lever på andras surt förvärvade skattepengar. Att det är alla andra som får världen att snurra, hjulen att rulla och att jag borde kamma mig och skaffa ett riktigt jobb. Så ser jag en film, hör musik, sitter i en salong och blir knockad, får insikt, får kraft och känner mig mindre ensam än jag var innan och då vet jag att kultur inte bara är grädden på moset och en stunds förströelse utan just livsviktigt. Att det vi gör förändrar världen och räddar liv – på riktigt.

Ändå måste jag ibland leta mig bort från filmens och scenens värld för att göra en annan slags samhällsinsats. Jag måste plugga, träffa andra människor eller helt enkelt vara närmare verkligheten, inte bara skildra den. Som om jag ändå tvivlar på att kultur förändrar världen, eller i alla fall så påtagligt och synligt som jag måste få bevis för. Därför vet jag aldrig riktigt vilken värld som egentligen är min, hittar ständigt nya platser och hemvister och känner ofta att jag någon gång borde välja riktning och bestämma mig för vad jag egentligen är.

Jag har byggt upp kulturpalats för barn, arbetat med delaktighetsprojekt, drivit scenkonstprojekt om tjejer och våld och arbetat med ungas identitet och film. Jag undervisar, har pluggat

allt från KBT och statskunskap till film och barn- och ungdomsvetenskap, varit fackligt aktiv och sitter i ett av Filminstitutets branschråd... Så där går det på. Som om inget räcker i sig. Total förvirring och en ständig inre fråga om vad jag egentligen är.

SEN NÅGRA ÅR TILLBAKA jobbar jag på Fryshuset och känner än en gång att jag har hamnat rätt i livet. Fryshuset är som ett minisamhälle i sig. En värdegrundsbaserad arbetsplats där alla har en gemensam strävan att ge unga människor möjlighet att genom passioner förändra världen. En plats utanför kulturens värld där alla också tror på passionens kraft och att utan den är vi ingenting. Att det är just passionen som får hjulen att rulla och livet att vilja levast. För vad är vi utan viljan att leva och drömmen att kunna förändra och påverka våra liv?

Så är jag kulturarbetare eller är jag en slags socialarbetare i kulturens tjänst? Frågor om vad det är att vara människa, hur vi är mot varandra, varför samhället ser ut som det gör finns i båda världarna lika starkt. Och jag har nog äntligen kommit fram till svaret: Det kommer aldrig att bli antingen eller för mig. Jag kan inte skilja dem åt. Jag är både och. Förhoppningsvis kan jag bidra med något i båda världarna – kanske just för att jag är i dem båda. Kan jag få unga att se kraften i kulturen, att den kan förflytta berg och förändra liv – sitt eget och andras, så har jag kanske gjort nåt litet för kulturens framtid också.

MARIA BOLME

Är du aktiv i en ideell eller ekonomisk förening?

Många inom kulturbranschen arbetar i ideella eller ekonomiska föreningar. Om du gör det är det bra att känna till att det kan påverka din rätt till ersättning från a-kassan.

Den som är aktiv i en ideell eller ekonomisk förening med vinstsyfte och får ett uppdrag i föreningen som ger ett väsentligt inflytande, kan betraktas som företagare i arbetslöshetsförsäkringens mening. Om du betraktas som företagare kan det påverka din rätt till ersättning. Styrelseledamot och firmatecknare är exempel på uppdrag som ger väsentligt inflytande.

För den som huvudsakligen har varit företagare finns ingen möjlighet att kombinera ersättning från a-kassan med egen verksamhet. Det beror på att ersättningen inte får bli en inkomstutbytesfyllnad i mindre lönsamma företag. För att du ska ha rätt till ersättning från a-kassan krävs det i så fall att du skiljer dig helt från uppdraget. Det gäller såväl inflytande som personlig verksamhet och medlemskap i föreningen.

Hör av dig till oss du om du har frågor om hur ditt uppdrag kan påverka din rätt till ersättning.

Unionen
A-KASSAN

Du hittar mer information om a-kassa och kulturarbete på vår hemsida unionensakassa.se/kulturarbete. Har du frågor kan du skicka ett meddelande på Mina Sidor. Du kan också ringa oss på 0770-77 77 88.

För dig
som är ny
medlem
i facket!

”Nu har jag
större lugn
och trygghet”

I medlemskapet i Teaterförbundet kan du välja riktigt bra personförsäkringar från Folksam. En fördel med det är att du betalar ett lägre pris på försäkringen än om du skulle skaffa den på egen hand. En annan är att försäkringarna ger dig och din familj ekonomisk trygghet i vardagen.

Så var du än befinner dig i livet just nu, kan du välja en försäkring som kompenserar för förlorad inkomst eller större kostnader. Samhällets skydd vid dödsfall kan vara begränsat. Därför har vi en försäkring som ger dina nära ekonomisk trygghet om det värsta skulle hända dig.

Upptäck mer!
Ring 0771-950 950 eller läs mer på:
folksam.se/teaterforbundet

Folksam
För allt du bryr dig om

Förbundsnytt

Stipendium för barns kulturverksamhet

Teaterförbundet för scen och film förvaltar en rad stipendier som fördelar medel enligt fondernas stadgar. Walter och Lena Fuchs barnfond fördelar stipendier för barn med funktionsvariationer, med syfte att möjliggöra deras deltagande i teater, sång, musik, dans eller övrig utvecklande verksamhet. Vill du söka medel ur denna fond skriver du ner några rader om vad du vill använda stipendiet till (max en A4), samt kontaktuppgifter, och skicka per mejl till info@teaterforbundet.se eller per post till:

Teaterförbundet för scen och film, Box 12710, 112 94 Stockholm.

Internationella Komedifilmfestivalen

Komedi och frihet var temat vid årets Internationella Komedifilmfestival i Stockholm, där Teaterförbundet för scen och film var en av flera samarbetspartner.

Bland de många gästerna fanns den brittiske skådespelaren Tommy Jessop som har Downs syndrom. Han har huvudrollen i den kommande komedin *My Big Fat Down Syndrome Wedding* och medverkade på festivalens seminarium om casting och representation.

– Jag har samma känslor som alla andra. Därför är det viktigt att inte bli utesluten, utan att få synas och ha en röst som alla andra, sa Tommy Jessop.

Vid seminariet berättade flera andra skådespelare om hur fördomar och rädslor påverkar deras möjligheter att arbeta på jämlika villkor.

Skådespelaren Maria Wärme är rullstolsburen och tar själv initiativ för att kunna få roller.

– Jag kontakter dem jag vill jobba med. Så har det blivit eftersom traditionell audition i regel betyder nono för mig. Jag skriver också mitt eget material och använder mycket humor, berättade hon.

Kanadensiska Dawn Jani Birley talar teckenspråk och har mötts av skepsis i branschen. Ofta finns det ett motstånd mot att vara öppen för olikheter och att kommunicera på nya sätt.

– Men jag har bestämt mig för att jag

har superpower och kan allt. I Sverige finns det ungefär 10 000 döva personer. Vi ska inte vara exkluderade från scener och filmer, sade hon.

Årets komedifilmfestival bjöd också på visningar av flera filmer. Bland andra *Lyrro – ut & invandrarna* av Peter Dalle, *My Uncle* av Nassim Abassi från Marocko och *Kiss Me Not* av Ahmed Amer från Egypten. Bland programpunkterna fanns seminarier om filmarbete i arabländer, om synsätt på kvinnor och humor. Gemensamt för alla filmer och samtal var frihet att vara, synas och ta plats precis som man är. De gästade brittiska komikerna Jennifer Saunders, Beattie Edmondson och Sally Phillips lyckades locka fram åtskilliga skrattsalvor när de berättade om sitt arbete med komedi, komisk tajmning, manusprocesser och att tolka sitt eget material.

En dag i medlemsrådgivningen

En fackligt förtroendevald på en institutionsteater hörde av sig till medlemsrådgivningen efter det att arbetsgivaren tillsatt en chefstjänst utan att involvera facket. Den förtroendevalde ville höra vad som gällde vid den typen av rekrytering. Svaret är att vissa typer av tjänstetillsättningar ska förhandlas med facket på arbetsplatsen. En arbetsgivare som missar detta kan bli skyldig att betala ut skadestånd för brott mot förhandlingsplikten.

Har du frågor som rör din anställning, lön, ersättningar eller arbetsmiljö, kontakta Teaterförbundets medlemsrådgivning per mejl: jour@teaterforbundet.se eller per telefon 08-441 13 00 (vardagar 9.00 – 12.00)

Yrkesavdelningskonferens

I mitten av oktober hölls den årliga yrkesavdelningskonferensen som samlade förtroendevalda från hela Sverige. Dagarna bestod av information om riksstämman, GDPR och pensioner, diskussioner om användandet av sociala medier, hur vi rekryterar fler medlemmar och samtal om hur Teaterförbundets avdelningar kan samarbeta kring olika frågor - bland annat.

Tack alla förtroendevalda som arbetar fackligt för att skapa bättre arbetsvillkor för sina kollegor!

Beställ almanackan för 2019

Tidigare år har Teaterförbundet för scen och film skickat en medlemskalender till alla medlemmar tillsammans med tidning-
en Scen & Film.

Sedan förra året skickar vi bara en kalender till de medlemmar som önskar en!

Vill du ha en kalender ska du skicka namn, adress, telefon och e-post till tf.medlemsinfo@teaterforbundet.se

Skriv "Kalender" i ämnesraden.

Teaterförbundet / för scen och film

Förbundsstyrelsen

Verkställande utskott: Simon Norrthon (skådespelare) ordförande, Christina Olofson (filmregissör), vice ordförande, Måns Clausen (skådespelare), Minna Krook (koreograf), Thomas Nording (scenotekniker).

Övriga ledamöter: Mary-Anne Buyondo (skraddare), Tove Dahlberg (operasångare), Robert Forsman (säkerhetschef), Andrzej Glosniak (dansare), Therése Hörnqvist (producent), Zofi Lagerman (scenograf), Martyna Lisowska (musikalartist), Aleksa Lundberg (skådespelare), Niclas Peyron (production manager, film), Pontus Plaenge (skådespelare/regissör).

Kontakt: Förbundsstyrelsens e-postadresser finns på webben under fliken förbundet/organisationen.

Teaterförbundets kansli:

Besöksadress: Kaplansbacken 2A
Postadress: Box 127 10, 112 94 Stockholm.
Telefon: 08-441 13 00
Öppettider: Vardagar: 9.00–16.30

E-post: info@teaterforbundet.se
Hemsida: www.teaterforbundet.se
facebook.com/teaterforbundet
twitter.com/teaterforbundet

Förbundsnytt

På de här sidorna kan du läsa om vad som är på gång inom förbundet. På teaterforbundet.se hittar du mer information och fler nyheter. Har du tips för sidorna mejla ase.axberg@teaterforbundet.se

SÖK STIPENDIUM

FÖR MEDVERKANDE I ÖPPET ARKIV 2013-2014

Teaterförbundet för scen och film utlyser 30 stipendier à 20 000 kronor till utövande konstnärer och upphovspersoner. Även andra konstnärliga yrken, såsom klippare, maskörer och barnskådespelare kan söka.

Stipendiets ändamål ska gå till konstnärlig fördjupning i form av resebidrag, projektbidrag eller kompetensutveckling.

Stipendierna kan enbart sökas av de som har medverkat i eller arbetat med tv-program som fanns på SVT:s sida Öppet Arkiv under åren 2013 eller 2014.

På Teaterförbundets hemsida finns en förteckning över vilka program som är aktuella.

Stipendierna grundas på upphovsrättsföretagningar som inte varit möjliga att fördela individuellt.

SÅ HÄR ANSÖKER DU

Ansökan görs på www.teaterforbundet.se under fliken Om Teaterförbundet/Stipendier.

Din ansökan ska vara Teaterförbundet tillhanda senast söndag den **16 december 2018**.

Teaterförbundet
/ för scen och film

PENSIONEN - VAD SKA DU TÄNKA PÅ?

VÄLKOMMEN PÅ PENSIONSFRUKOST
22 NOVEMBER 2018

Välkommen till Teaterförbundet för scen och film på ett frukostmöte där du får lära dig mer om din pension samtidigt som du får en god frukost!

Madeleine Wagemyr, Teaterförbundets förhandlingschef, guidar dig genom pensionspyramiden och tipsar om hur du själv kan påverka storleken på din pension.

När? Torsdag 22 november, kl. 9.00-10.00
Frukost serveras från 8.30

Var? Kaplansbacken 2A, Stockholm
Lokal: Stallet

Anmäl dig senast den 20 november till anmalan@teaterforbundet.se
Skriv "Pension" i ärendet.

Kalendarium

- 19 nov **Forum för scenkonst:**
Finns barnteater utan en barnpublik? Seminarium i Göteborg. (Kulturakademin och Högskolan för scen och musik)
- 22 nov **Pensionen - vad ska du tänka på?**
Frukostmöte på temat pension, i Stockholm.
(Teaterförbundet för scen och film)
- 26 nov **Sceniska mirakler**
– Vad är det där figurteater för något? Inspireras av internationell figurteater i Västra Frölunda.
(Kulturakademin och DOCK18)
- 27 nov **Double Presence med Yngvild Aspeli**
För professionella skådespelare, dansare, mimskådespelare och dockspelare. (Kulturakademin och DOCK18)
- 4 dec **En personlig ingång i det sceniska arbetet**
Kurs i Malmö för skådespelare, med Eva Wendt.
(Teateralliansen och Teatercentrum Södra)
- 4 dec **Radiodrama**
med Eva Staaf och Frida Englund. Kurs i Stockholm för skådespelare som vill utforska radiomediet som uttrycksform. (Teateralliansen)
- 8 dec **Intuition in action med Stephen Rappaport**
Workshop i Göteborg för professionella dansare och koreografer. (Dansalliansen, Danscentrum Väst, Kulturakademin)
- 10 dec **Musikdramatisk gestaltning**
Kurs i Stockholm för skådespelare som vill utveckla färdigheter och ny kunskap inom musikdramatiskt berättande. (Teateralliansen)
- 10 dec **Knäck koden - A och O för en lyckad casting**
En tre dagars workshop i Malmö med Anja Schmidt för dig som vill öka dina chanser att arbeta med film och tv. (Teateralliansen och Teatercentrum Södra)
- 10 dec **Konst & Teknik**
– Om ljudets och teknikens konstnärliga betydelse. Seminarium i Göteborg för ljud- och ljusdesigners, regissörer, skådespelare, scenografer, koreografer med flera. (Kulturakademin Trappan)
- 16 dec **Sök stipendium till Öppet Arkiv**
Sista datum för medverkande i Öppet Arkiv att ansöka om stipendium. (Teaterförbundet för scen och film)
- 17 dec **Förbundsstyrelsemöte**
(Teaterförbundet för scen och film)
- 24 dec **God Jul!**
- 14 jan **On Stillness and Action**
med Tilman O'Donnell. Workshop i Stockholm för dansare. (Dansalliansen, Danscentrum Stockholm)

Teaterförbundet för scen och film presenterar stolt en av sina nya medlemmar

Välkommen Frida Gustavsson!

Varför är facket viktigt?

– Rent ideologiskt tycker jag att möjligheten att organisera sig fackligt är bland det viktigaste som finns. Det ger anställda en trygghet i att inte behöva stå ensamma. I en bransch där få är fast anställda och man ständigt vill göra sitt bästa för produktionen kan det ibland bli så att det tummas på avtalspunkter eller säkerhet. Då är det en enorm trygghet att kunna referera till facket.

Namn: Frida Gustavsson.

Ålder: 25 år.

Yrke: Skådespelare och modell.

Gör just nu: Postproduktion på *Dröm* och *12* som visas på SVT nästa år.

Tidigare jobb: *Eld & Lågor* av Måns Mårland och Björn Stein, premiär feb 2019.

Favoritslogan: Feel the fear and do it anyway.

Favoritsysselsättning: Förutom att filma så spenderar jag mina dagar mellan stallet på Djurgården och Stockholms universitet där jag studerar idéhistoria.

Nästa film/scenkonstföreställning du ska se: *Faust* på Elverket. Ser mycket fram emot det efter *Hamlet* på Galeasen som var otroligt bra.

Vad gör du om tio år: Förhoppningsvis samma saker som nu; film, teater och hästar.